

ğince bâzı arkadaşlarımız yoklama yapılmaksızın sürekli bir çalışma içinde bulunduğumuz kamısında bulunduklarını bana ifade etmişlerdir.

Meclislerimiz münhasıran devam edegelen bir teamül gereğince bütçelerde aralıksız çalışmaktadır. Beş Yıllık Kalkınma Plânlarının müzakerelerinin aralıksız yapılması da 77 sayılı Kanunun bir gereğidir. Kabul buyurduğumuz çalışma önergesinde «Aralıksız çalışma» kaydı-

yoktur. Bu sebeple yoklama yapıyoruz. Kaldı ki, önergede «Aralıksız çalışma» kaydının olması halinde de İktüzük ve Anayasa hükümleri muvacehesinde yoklamasız sürekli bir çalışma yapılmasının mümkün olup olmadığı dikkatle üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Bunu arz ediyorum.

Bunu arz ettikten sonra gündemimize kaldığımız noktadan devam ediyoruz.

IV. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler, Tunceli Milletvekili Kenan Aral, Muş Milletvekili Nermin Neftçi, İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, Konya Milletvekili M. Kubilay İmer ve Van Milletvekili Salih Yıldız'ın, İktüzük teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/706) (S. Sayısı : 763) (1)*

BAŞKAN — İktüzük üzerindeki çalışmalaraımıza geçiyoruz. Komisyon yerini almıştır.

Şahsı adına sayın Nermin Neftçi, buyurunuz efendim, söz sizindir.

NERMİN NEFTÇİ (Muş) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri;

Anayasanın 85 nci maddesi gereğince, meclisler kendi çalışmalarını kendi yapacakları İktüzüklerle düzenlerler.

Anayasanın geçici 3 ncü maddesi, Meclisin, İktüzüğünü yapmasına kadar eski İktüzüğü müzle ve birtakım iyi teamüllerle, Meclis kararlarıyla bugüne kadar idare edilmesini emretmiştir. Bir zaman tahdit edilmiştir. Zaman tahdit etmediği için de bu çalışmalar uzayıp gitmiştir.

Meclis İktüzüğümüzün zaman zaman ağır bir trajedi, zaman zaman melodrama varan bir hikâyesi vardır. Bu hikâyenin içinde uzun bir teklifler zinciri vardır. Memnuniyetle müşahade etmekteyiz ki, nihayet partiler müşterek bir anlayışa gelmişler. 1963'teki ilk teklif üzerinde yapılan çalışmalar Meclisin ciddi bir çalışmasının eserini ortaya getirmektedir. Ben-deniz korkmayasınız diye gayriresmî olan bas-

kıları getirmedi, yoksa hepsi bir hayli tutar ve bu koleksiyonlardan pek kimsede bulunduğunu zannetmiyorum. 1963 yılından 1972 yılına kadar zaman zaman kadük olan, zaman zaman ele alınan, zaman zaman ileriye doğru giden ve nihayet Coşkun Kırca ve 3 arkadaşının teklifi olarak gelen 1963 teklifinin bugünkü hali aşağı yukarı bütün partilerin temsilcilerinin teklifi halindedir. Sadece tekliflerin şekline bakacak olursanız, İktüzüğün bugüne gelişinde partilerin asgarî müşterek bir anlayışa geldiklerini gösteren bir durum vardır.

Ben şahsen bu çalışmalara 5 sene katıldım, benden 5 sene önce de bu çalışmalara çeşitli partilerden katılan sayın arkadaşlarımız vardır. Bu çalışmalara 5 seneden beri katılan bir arkadaşımız olarak müşahade etmekteyim ki, bu İktüzük büyük bir çalışmanın ve büyük bir emeğin sonucudur. Benim bildiğim kadarıyla bu Meclisten çıkan hiçbir kanun üzerinde bunun kadar işlenmemiştir ve bütün siyasî partilerin beraberce gelmiş oldukları müşterek bir noktaya varılmamıştır.

Şunu demek istemiyorum, yeni gelen metin kusursuzdur? Hayır arkadaşlarım, biraz sonra anlatacaklarımdan anlayacaksınız. Şahsen ben bir noktaya tamamen muarızım, onun dışında bir çok noktalarında da Meclisin değiştirmeler yapacağına inanıyorum. Elbette ki, bir insan yapısıdır, birtakım kusurlarla huzurunza gelmiştir, ama iyi niyetle huzurunza gelmiştir. Bunların düzeltileceğine de inanıyorum.

Bizim İktüzüğümüzü yapamadığımız süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İktüzüğü 1965 yılında, Cumhuriyet Senatosu İktüzüğü 1963 yılında yapılmıştır.

(1) 763 S. Sayılı basmayazı 13 ncü Birleşim tutanağının sonuna eklidir.

Çok eski İçtüzük çalışmalarına bakacak olursak, 1924 Anayasasından evvel Türkiye de bir İçtüzük...

Biraz teknik konuşmak istiyorum, zaman zaman anlatışlarımda bir partiye çatmak veya herhangi bir partiyi övmek amacını gütmeyi göreceksiniz.

İçtüzüğün hikâyesinin zabıtlara geçmesi zarureti vardır. Bu kadar uzun bir çalışmamın, üzerinde bu kadar göz nuru dökülmüş bir çalışmanın ve partilerin bir noktaya gelebildiği ve bir çok aşamalardan geçen bir çalışmanın zabıtlarda görülmesi gerekir. Ondan dolayıdır ki, biraz da zabıtlara konuşacağım. Zaten sıraların hazin bir görünüşü var, zabıtlara konuşmak beni biraz da teselli ediyor. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Yeni İçtüzük çalışmaları 1963'te başlamıştı. Bu yeni İçtüzük çalışmalarını objektif bir gözle anlatacağım, kimse gücenmesin. Bu İçtüzük teklifinin gerekçesini okuduğumuz zaman anlayacağız ki, bir iktidar, iktidar olmanın verdiği bir anlayışla hazırlanmış. O zaman biliyorsunuz Koalisyon iktidarları var, azınlık iktidarı var. O zamanki teklifi tetkik ettiğimiz zaman iktidar priyoritesini temin edebilmek için bir gayretkeşliğin içinde görüyoruz. Elbette ki, iyi niyetle hazırlanmış, yüzde yüz eminiz. İyi niyetle Anayasaya uygun birtakım hükümler getirilmiş, yenilikler getirilmiş, ama gerekçesinden de anlaşıldığı gibi, iktidar olmaya daha çok priyorite taşıyan bir anlayışla getirilmiş. Bu çalışmalar 1963'te devam etmiş, bir ara toplantı yılı bitmiş, 1964'te tekrar başlamış, yeni yeni tashihler yapılmış ve kadük olmuş, çıkarılmadan gitmiş.

Bu ilk teklife A. P.'li arkadaşlarımızın fazla ısmamadıkları çeşitli yönlerden ortaya çıkmaktadır. Çünkü, bazı hususlar muntazaman zabıtlara geçmiş. Zabıtlar okunduğu vakit, Anayasa yeni hükümlerle geldiği için, yeni Anayasayı yadırgama ve bu yeni Anayasaya göre yapılacak olan, Meclis çalışmalarını düzenlemek için lüzumlu olan İçtüzükte de bir yadırgama olduğu seziliyor..

Kadük olduktan sonra 1966 yılı çalışmaları için içine girmiş. Malûmunuz 1966'da yeni bir seçim Kanunu yapılmak isteniyor, bütün muhalefet birleşerek bu yeni seçim Kanununu

engelliyor. Bunun üzerine 1966'dan itibaren 1967 - 1968 çalışmalarında - ki bu çalışmalara ben de katıldım, Anayasa Komisyonu üyesi olarak devamlı takibettim - yine yeni bir değişme görüyoruz.

1968 teklifine bakacak olursak, burada da artık doğrudan doğruya Meclisteki çoğunluk partisi iktidarına daha çok prim tanıyan, onun yanında muhalefeti de dengeleme gayreti gösteren, fakat muhalefeti biraz zayıf olarak dengeleme gayreti gösteren bir tutum sezileniyor. Şöyle ki: Birinci Dönemdeki ilk teklifte bulunmayan bir deyim geçmiş içinde, o da şudur: «Muhalefetin makûl ölçüler içinde muhalefet edebilmesi ahlâkî kuralı»

Halbuki, malûmunuz, Anayasanın 85 nci maddesi bir matematik temel kural getirmiştir: Siyasi partiler kuvvetleri oranı nispetinde Meclis çalışmalarına iştirak ederler.

İşte 1968'deki teklife ait zabıtlar okunduğu zaman, tümü üzerinde müzakereler sırasında, teklifin gerekçesinde, maddelerde böyle bir şeyin zorlandığı görülüyor.

Bunları anlatıyorum ki, partilerin bir asgarî müştereke nasıl büyük gayretlerle geldiğini iyice öğrenelim ve ona göre bu İçtüzüğün kıymetini bilelim. Çünkü, az gelişmiş bir ülkeyiz. Her geçen dönemler ve her yeni gelen dönemler yeni tortularla geliyor. Yeni tortular hepimizde muhalefette de iktidarda da birtakım kompleksler yaratıyor ve yıllar yılı üzerinde çalışılmış ve tam çıkmak üzere olan birtakım şeyler heba olup gidiyor. Ben şu noktaya gelmiş bir İçtüzüğün artık çıkmasını çok istiyorum, onun için de biraz zabıtlara konuşuyorum.

İşte İkinci Dönem İçtüzük teklifinin, seçimle gelmiş olan Meclisteki çoğunluk partisi iktidarına bir ağırlık verdiğini görüyoruz. Ondan sonra gittikçe bu gayretler artıyor. Bizim de - şahsın benim - bir partinin içinde bu gayretlerle mücadelelerimiz var, benimle beraber bir çok muhterem arkadaşımın, hattâ, zaman zaman iktidar partisinin içindeki bazı sayın milletvekillerinin mücadelesi var.

Şöyle ki, meselâ dün buradan konuşurken Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Sözcüsü, Temsilciler Meclisiyle ilgili bir konuya gündiler ve «Anayasanın 85 nci maddesi, ilgili

maddeleri siyasi partileri her türlü teşekküle oranları nispetinde iştirak ettirir.» dediler. Dolayısıyla Temsilciler Meclisinin de, bugünkü «Danışma kurulu» dediğimiz, eski «Temsilciler Meclisi» dediğimiz kurumun da böyle oranlar nispetinde olması gerektiğinin Anayasaya uygunluğundan bahsettiler.

Hemen değinmek isterim ki, biz, eski Temsilciler Meclisi, şimdiki «Danışma Kurulu» olarak adlandırılan teşekküle o kadar çok mücadele ettik ki, ilk geldiği zaman sizin söylediğiniz şekilde idi, yani, bu, âdetâ Meclisin üzerinde bir vesayet kurumu halindeydi ve doğrudan doğruya parti temsilcilerinden, parti başkanlarından, grup başkanlarından müteşekkildi. Her elini kaldıran grup başkanı, kendi grubundaki üye adedini temsil edecekti. Bugünkü anonim şirketlerdeki genel kurullarda tespit edilen çalışmada olduğu gibi. Biz bununla uzun bir mücadele verdik. Bu temsilciler kurudu, hem icraî, hem danışma niteliğindeydi ilk geldiği vakit. Beş senedir bunun mücadelesi, çeşitli partilerdeki arkadaşlarımızla birlikte yapılmıştır. Meselâ, komisyonların adedinden tutun da Meclisteki sayın milletvekillerinin oturdukları yerleri tanzim eden bir icraî kurul, aynı zamanda zaman zaman tatilleri yapan, ara vermeleri tanzim eden, genel görüşmelerin, gensoruların ne zaman görüşüleceğini saptayan hakikaten Meclis üstünde âdetâ minyatür meclis gibi bir görüntüsü vardı. Bununla uzun uzun mücadeleler yapılmış ve nihayet bugün par protokol Meclisin çalışması için lüzumlu bir teşekkül olan, hepsimizin partilerinden temsilcilerimizi göndermek suretiyle teşekkül eden ve bu suretle bir resmiyet kazanan danışma kurulu şekline sokulmuştur. Bu, uzun yıllar verilen bir mücadelenin aşamasıdır, merhalesidir; saygıyla anılmak gerekir, kötülemek değil.

Yine eski tasarılarla, birtakım muhalefet milletvekillerinin hakları olan Meclis araştırması, genel görüşme, soru, gensoru gibi konularda âdetâ muhalefet haklarının kısıtlanmaya doğru gidilmesi temayülü vardır; uzun zaman bunlarla mücadele edilmiştir.

Yine, kanunların Anayasaya aykırı olarak görüşmesiz ve oylamasız kabulü usulü vardır, Anayasanın 92 nci maddesine aykırı olarak ge-

tirilmiş. Hem de oylama sırasında isterse güvenoyuna gidebilecek. Yani, kendi çoğunluğunu Meclise getirmeden iktidar partileri 226 oy aldıkları takdirde, 226 menfi oyu bulmadıkları takdirde güvenoyu almış farzedilecekler. Yani, kanunların görüşmesiz olarak kabulü.

Gensoru, biliyorsunuz ki, Anayasamızda âdetâ özel olarak tanzim edilmiş bir içtüzük maddesidir ve bizim kendimize mahsus bir husustur. Bir çok ülkede gensorular içtüzüklerle tanzim edilir, ama tersine bir anlayışla, yani evvelce ters bir ananenin yürütülmesi sonucu bu Anayasaya alınmıştı, Anayasada bütün detaylarıyla gösterilmişti. Bu gensoruya dayanarak birtakım muhalefet gruplarının yaptıkları engellemeler sonucu - her iki tarafta da haklı haksız noktalar vardır, objektif konuşuyorum - gensoru içtüzüklerle âdetâ kısıtlanmak istenmiştir. Nihayet, biliyorsunuz yakın zamanda birtakım Anayasa değişikliklerinde partiler anlaştılar ve gensorudan başlamak üzere birtakım konuların âdetâ birer engelleme mevzuu olarak, birtakım hakların, muhalefet haklarının birer engelleme mevzuu olarak kullanılmaması hususunda partiler bir araya geldiler, anlaştılar ve yeni Anayasa değişikliklerini getirdiler.

Şimdi muhterem arkadaşlarımız, bu saydığım hususlar için uzun bir mücadele verildi. Nâiz arkadaşınız o zaman Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun içindeydi. Partiyi temsilen çalışıyorduk, ciddî çalışıyorduk. Komisyonlarda öyle anlar olmuştur ki sabahlara kadar çalışılmıştır, usulsüz toplantılar olmuştur. Nâizane, o zaman Meclis Başkanı olan Sayın Bozbeyli'ye şikâyetle bulunmuşuzdur, yanımızdadır hepsi. Meselâ; bir toplantı yılı başında Anayasa Komisyonu toplanmış - Sayın Bozbeyli bunları çok iyi hatırlarlar - arasında başkanını, sözcüsünü seçmiş dağılmıştır. Ondan sonra bir de bakmışızdır Anayasa Komisyonu toplantısı için normal bir davet almışızdır; davete icabet etmişizdir; çoğunluk olmamıştır, Komisyon sabahtan dağılmıştır. Fakat, bir gün sonra öğreniyoruz ki, öğleden sonra saat 15.30' da Anayasa Komisyonu bizlere hiç bildirmeden, bir çok arkadaşın haberi olmadan kendine göre ufak bir şey toparlamış ve çoğunluğu temin eder etmez de 90 maddeyi geçmiştir. Nâiz arkadaşınız olarak bendeniz o za-

manki Meclis Başkanı olan Sayın Bozbeyli'ye müracaatta bulunmuştum ve Bozbeyli bizim şikâyetlerimizi okuyarak doğru bulmuş, geçirilmiş olan İktüzük maddelerini keenlemeyekün addederek yeni baştan başlatmıştır.

Bu, böylece devam etmiştir arkadaşlarım. Komisyon oturmuştur karar almıştır, üzerinde önerge verilmeyen maddeler, demin saydığım bir çok hususla ilgili maddeler görüşmesiz olarak oylanmıştır. Oturmuşuzdur bazı arkadaşlarla sabaha kadar 200 önerge hazırlamışızdır; engelleme önergesi değil, bütün bunları tetkik ederek, evvelce de yapmış olduğumuz tetkikleri bir araya getirerek maddelerle ilgili sahici önergeler ve bu önergelerin birer nüshasını Sayın Bozbeyli'ye göndermişizdir. Çok iyi bilirler, tetkik etmişlerdir, usulsüzlükleri mümkün olduğu kadar önlemeye çalışmışlardır, eksik olmasınlar.

Böyle yollardan en son olarak - gayet iyi hatırlıyorum - sabaha kadar çalışmıştı komisyon, bizim önergelerimiz bitmişti, yani artık üzerinde konuşmaya hakkımız kalmamıştı ve o zaman biz çalışma usullerinin Anayasaya ve insanî ölçülere uygun olmadığını, binaenaleyh komisyonu terkeceğimizi söyleyerek ayrıldık. Yani, 68 - 69 tasarının görüldüğü kadariyle sonu böylece geldi.

Sayanı dikkattir ki, sayanı şükrandır ki, geçen bu acı mücadelelere rağmen komisyonlarda her sene, her toplantı, her dönem biraz daha ileriye, biraz daha anlayışa gitmek suretiyle hazırlanan şu iktüzüklere rağmen tam anlaşma noktaları, asgarî müştereklerde teker teker bütün arkadaşların, bütün gruplardan gelecek olan arkadaşların imzalarını havi bir tasarı haline gelinceye kadar hiçbir komisyon başkanı ve hiçbir Meclis Reisi bu tasarımı Genel Kurula getirmedir arkadaşlar. Bu da dikkatlerimizi çekecek bir husustur. Uzun yıllar üzerinde çalışılmış, çeşitli dönemlerde kadük olmuş, fakat tartışmalı olduğu için Genel Kurula gelmemiş. Ben öyle anlıyorum ki, artık İktüzüğümüzün Genel Kurula gelme durumunda oluşu, işte bu asgarî müştereklerin de teşekkül etmesindedir.

Sayın Bozbeyli'nin bıraktığı noktadan Sayın Sabit Osman Avcı Bey aldılar ve o zaman

çıkan iktüzüğün, üzerinde hiçbir imza bulunmadan, bastırdılar ve bunu partilerarası gayri resmî bir celtimen komisyonuna getirdiler; kendileri de bizzat Başkanlık yaptılar, her partiden ikişer kişi istediler. Bizim partimizden de Sayın Reşit Ülker ile bendeniz katılmıştım. Aklımda kaldığına göre o zaman bizim partimiz tamamen bir teknisyen olarak çalışmamız gerektiğini, en sonunda siyasî tercihin gruplarla yapılacağını söylemişlerdi. Diğer gruplardan iştirak eden arkadaşların hangi yetkilerle geldiğini bendeniz bilmiyorum, ama zannedersem onlar da öyle gelmişlerdi. Çünkü o zamanki grup başkanvekillerimiz bize, Sayın Meclis Reisiyle bu anlayış içinde toplanacağımızı bildirmişlerdi. Bizler, aklımız ve gücümüz yettiği kadar bu toplantılara iştirak ettik. İyi bir niyet, yani benim beş sene den beri katıldığım, çeşitli partilerin kendi açısından ve kendi taktik yönlerinden, yani kendilerini daha güçlü, ister muhalefet olsun ister iktidar olsun, partilerin kendilerini kamuoyunda ve Genel Kurulda daha güçlü, kuvvetli göstermek amacıyla saptayacakları bir taktik yönünden bir anlayışla oraya gelinmemişti. Artık orada birer teknisyendik hepimiz ve Sayın Meclis Başkanı da bu işleri idare eden bir insandı, bir çoğunluk partisinin üyesi kesin olarak değildi. Zaten Meclis Başkanı olarak böyle bir tutumun içinde hiçbir zaman hiçbir Başkanın bulunmaması gereği yüksek malûmunuzdur.

İşte bu anlayışla çalıştık ve son teklifi, zaman zaman Reşit Beyle kendi partimize, o zamanki benim partime, görüşlerimizi yazdık, bizi dinlemelerini, bunu ele almalarını söyledik. Yani, şahsan bu bakımdan benim omuzlarımda herhangi bir yük yoktur, görevimi yaptığımı zannediyorum.

Şimdi de bağımsız bir üye olarak İktüzükle ilgili bu hazin, zaman zaman hazin, zaman zaman melodram olan hikâyeden sonra bugünkü İktüzüğe geçiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, elbetteki iktüzükler, Meclis çoğunluğunu teşkil eden iktidarlara, kendi siyasî anlayışlarını, kendi siyasî tercihlerini Meclisten geçirebilmek için, yani bu meyandaki kanunları Meclisten geçirebilmek için bir haklılık tanırırlar, ama Anayasa Mah-

kememizin kararlarına bakacak olursak, bu haklılığın yanında muhalefetin de denetleme haklarının, Anayasanın verdiği hakların, iktidar haklılığı yanında dengelendiğini görüyoruz. Yani meclisler, kendi yapmış oldukları iktidarlara karşı çalışırken her şeyden evvel iktidar ve muhalefet gruplarının karşılıklı dengeli bir şekilde çalışmalarını gözönüne almalarıdır. Bu denge, son derece önemlidir; hem İktidârın yapılmasında önemlidir, hem meclislerin çalışmasında önemlidir, hem de demokrasinin oluşumunda önemlidir. Onun içindir ki, iktidarlara aynı zamanda bir meclislerde toplumdan gelen bir dildir Meclis, halkın iradesiyle gelmiştir - demokrasiyi daha iyiye götürmek için kanunlar bir vasıta. Hele bizim gibi demokrasinin tam oturmadığı ülkelerde iktidarlara demokrasiyi daha iyiye doğru götürücü birer vasıtadırlar.

Anayasa Mahkememizin çeşitli kararlarından da anladığımız gibi, meclislerin idaresinde tarafsızlık esastır, yani bütün bu iktidar prioritesine ve muhalefetin de dengeli bir şekilde haklarını kullanması, ikisinin karşılıklı dengelenmesinin yanında Meclis iktidarlara tarafsız bir şekilde hükümler getirmesi, hele hele idaresinin tarafsız olması çok önemlidir. Bu unsurların yanında çok önemli bir husus milletvekilleridir muhterem arkadaşlarım, milletvekillerinin haklarıdır. Gerçi, demokrasi siyasî partiler demokrasidir, ama burada biz teker teker kendi sıralarımızda kendi akıl ve kendi vicdanlarımızla başbaşa işte bu siyasî demokrasinin en iyi şekilde uygulanması için ve daha fazla iyi bir hedefe gidebilmesi için birer üniteyiz. Partilerimizin kılıfının içinde fakat, milletvekillerine verilmiş olan, İktidârla verilmiş olan haklarla mücehhez olarak. Binaenaleyh, iktidarlara milletvekillerinin kişisel haklarını, milletvekili olmakla kazanmış oldukları haklarını da korumakla mükellef olan hukuk kaynaklarıdır, üçüncü önemli unsur.

Hazır buraya gelmişken şunu söyleyeyim: Ben şuna inanmaktayım muhterem arkadaşlar: Siyasî partiler kendilerini güçlendirebilmek için kamuoyunda veyahutta Meclis Genel Kurullarında, politika sahnesinde, sadece siyasî taktiklerle hareket ederlerse, benim kana-

timce demokrasinin - ki demokrasinin erdemli bir idare sistemi olduğunu kabul ediyoruz - erdem kefesine çok fazla bir şey ilâve etmezler. Ama, her şey şu kürsüde partiler yönünden, kişiler yönünden bütün açıklığı ile bütün çıplaklığı ile bütün gerçekliği ile her türlü taktiklerin seçmene selâmın ötesinde eğer görülebiliyorsa ve topluluğumuz tarafından bir asgarî müşterekte toplanabiliyorsa, işte demokratik sistemin erdemlilik kefesine - ki erdemlilik kefesi büyüktür demokratik sistemin - çok büyük bir ağırlık koymuş oluruz. Bu hususu, hele hele şöyle bir dönemde, içinde bulunduğumuz bir dönemde söylemeyi, sadece siyasî parti taktikleriyle hareket etmenin Türkiye'nin demokrasiye çok büyük bir şey getirmeyeceğini söylemeyi bir görev biliyorum. Bu, eski inancımdır. Şimdi bağımsız olduğum için kazanmış bulunduğum bir inanç değildir arkadaşlarım. Kendi partimin içinde İktidâr çalışmalarında devamlı bu inancı savunmuşumdur.

HAKKI GÖKÇE (Malatya) — Bir önerge veriyorsunuz, o siyasî taktik olmuyor da...

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum lütfen müdahale etmeyiniz.

NERMİN NEFTÇİ (Devamla) — Hangi önergeden bahsediyorsunuz Sayın Gökçe?

BAŞKAN — Devam buyurunuz hanımefendi, devam buyurunuz.

NERMİN NEFTÇİ (Devamla) — Şimdi İktidârın ne olduğunu, nasıl bir hukuk kaynağı olduğunu tarif edersek şöyle diyebiliriz: Meclisler, Anayasadan almış oldukları ve kanunlardan almış oldukları yetkileri kullanabilmek için, kendi çalışmalarının yapılabilmesi için kendikendilerine birtakım hukuk kuralları sap-tarlar.

Şimdi, bu hukuk kuralları acaba lâlettayin tüzükler gibi midir?

Bu, literatürde bir hayli münakaşalı bir konudur. Bazı arkadaşlara göre, hani hiyerarşik sıra olduğu gibi söylenebilir. Evvelâ Anayasa, ondan sonra Anayasaya uygun kanunlar, ondan sonra tüzükler iktidarlara... Böyle söyleyen kimseler vardır. Bunlara göre, bir kanun iktidârı değiştirebilir, İktidâr, kanunu değiştiremez. Bu esastan hareket ederler. Fakat, dikkatle bakacak olursak, tüzüklerin, yani normal tüzükler-

le hiyerarşideki, hiyerarşik sıradaki hukuk kaynağındaki tüzüklerle Meclis İktüzüğünün ayrıldığını görüyoruz. Çünkü, Meclis İktüzüğü bütün kanunların yapılabilmesi için âdeta formel bir bozulma veya bozulmama noktasıdır aynı zamanda. Binaenaleyh, çok önemli bir konudur. Kanunlar gibi Anayasanın denetimine tabidir. O bakımdan, diğer iktüzüklerden hiyerarşik sırada ayrılması gereken bir husustur kanısındayım. Şimdi, son gelmiş tasarıyı gözden geçirelim.

Son gelmiş tasarıda mümkün olduğu kadar kazuistik metottan kaçınılmıştır arkadaşlarım. Eski tasarılar 1963'ten bu yana, 1968 - 1969 tasarılarını da gözönüne alacak olursak çok fazla detaylara kaçtığı, 350 nin üzerinde, zaman zaman 370 - 380'e kadar yükselen birtakım maddeleri ihtiva ettiği, hacim bakımından geniş olduğu, bunun yanında da, kazuistik bir metot takibettiği görülür. En ince detaylara kadar işlenmiş. Öyle ki, biz, aynı zamanda Anayasa denetimine tabiiz. Hem kanunlar bakımından, diğer Meclis kararları bakımından, İktüzük mesabesindeki Meclis kararları bakımından. Bu kadar kazuistik metotlarda ihmal edilecek en küçük bir nokta, iktüzüklerin bozulmasını, yapılmış olan yasaların, kanunların bozulmasını intaceedecekti. Bunu da düşünerek, son günlerde yapılmış olan, gerek partilerarası komisyonda, gerekse Anayasa Komisyonundaki partili sayın arkadaşlarımla yapılan çalışmalarda şu esas kabul edilmişti: Kazuistik metottan mümkün olduğu kadar sıyrılalım. Eğer, eski İktüzüğümüzde canlı, Meclisin çalışmalarına, komisyonların çalışmalarına iyi cevap vermiş olan hükümler varsa, o hükümleri olduğu gibi alalım. Bunlar, üzerinde denenmiş, tecrübe edilmiş olan hükümlerdir. O hükümler olduğu gibi alınmıştır. Böyle bir anlayışla hareket edilmiştir ve madde adedi tabiidir ki, bu suretle düşürülmüş, birçok maddeler orta yerden kalkmıştır. Meselâ, Anayasada ve kanunlarda olan birtakım şeylere atıflar yapılmış, tekrarlardan kaçınılmış, bu İktüzüğün içine o maddeler alınmamış, sadece atıflarla geçiştirilmiştir.

Mümkün olduğu kadar eski itiyatlardan kaçınılmıştır arkadaşlarım, memnuniyetle müşahade ettik ki, Adalet Partisi tam bir anlayışla geldi ve muhalefetten gelen, muhalefetlerden

gelen olumlu tekliflerin hepsini kabul etti. Yani, bunu söylemek benim için bir şeref borcu oluyor. Çünkü kendileriyle uzun mücadele ettim. Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek bakımından kendimde bir ahlakî vecibe hissediyorum. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Beraber çalıştığımız arkadaşla, o zamanlık benim partime mensubolan Sayın Reşit Ülker ile zaman zaman bunu aramızda konuşmuşuzdur ve grubumuza vermiş olduğumuz bilgilerde de bunu belirtmişizdir. Yani, hakikaten bir anlayışa gelinmiştir, teamüldeki en iyi uygulamalar alınmıştır, bize göre teamüldeki kötü uygulamalar tamamen bırakılmıştır. Yani, ben ilkeler üzerinde duruyorum muhterem arkadaşlar. Bu demek değildir ki, getirilmiş olan İktüzüğün kusurları yoktur. Biraz sonra ben şahsen görebildiğim kadarıyla o konulara da değineceğim.

Mümkün olduğu kadar kararsızlığa dikkat edilmiştir arkadaşlarım. Dikkat edilmeye gayret edilmiştir. Biliyorsunuz ki, Meclislerde bir ters çalışma vardı. Bu yanlış olarak İktüzüğümüzün yapılamayışına hamledildi ve kamuoyunda şu nokta belirdi: Efendim, Meclislerimiz ağır aksak çalışıyor. Çünkü İktüzük yapılamadı. Efendim, Meclislerimizde engellemeler oluyor, muhalefet partileri engellemeler yapıyor, çünkü iktüzükler yapılamadı.

Kamuoyunda bu, âdeta belirgin bir hale geldi. Halbuki işin aslı başka türdür arkadaşlarım. Muhalefetin de, iktidarın da kusuru vardır ağır aksak çalışmalarda. Bizler sorudan başlayarak soru, sözlü soru, yazılı soru, genel görüşme, Meclis araştırması, gensoru.

Bütün gruplar olarak, kendimizi yine grup zırlarımızdan sıyrarak teker teker milletvekilleri olarak düşünelim. Ben dahil hepimiz seçmene selâm diye kullandık bu müesseseleri. Genel görüşmeler o kadar çoğaldı, o kadar çoğaldı ki, bir parti grubu, ister iktidar olsun, ister muhalefet olsun bir parti grubu çok haklı bir konuda genel görüşme vermemeyi düşünmeye başladı artık. Çünkü, genel görüşmelerden geçilmiyordu gündemimizin bir yerinde. Yazılı sorulara artık cevap verilemiyordu, müessese kıvraklığını kaybetmişti. Ben 1965'te bu Meclise geldiğim vakit yazılı sorularımıza muntazaman cevap veriliyordu 15 gün içinde. Fakat, yazılı sorular o kadar çoğaldı ki, her yazılı soru veren, elbette bunun bir

nüshasını kendi bölgesine göndermeye başladı ve bu suretle yazılı soruları hükümetler hakkı olarak, ister bu hükümetler olsun, ister bundan önceki hükümetler olsun, hangi hükümet olursa olsun cevap veremez bir hale geldi.

Sözlü sorular, diğer memleketlerde, Batı ülkelerinde, demokratik ülkelerde gördüğümüz gibi kıvraklığını bir türlü kazanamamıştı. Yani, bir yandan, iktidar olsun, muhalefet olsun milletvekillerinin denetleme haklarını bir yandan hepimiz kullandık - ben de dahil - seçmene selâm diye kullanırken böyle bir teamül genişledi. Öbür taraftan iktidarlar - komisyonlar ağır aksak çalıştığı için - devamlı karma komisyonlara ivedilikle, öncelikle tasarılar vermeye başladılar. Mevcut devamlı komisyon sayısının âki misli karma komisyonlar teşekkül etti.

Şimdi, biz bunları düşündük arkadaşlarım. Biraraya gelindi ve çok iyi niyetle Meclis çalışmalarımızı nasıl düzenleriz, nasıl kıvrak bir hale getiririz, nasıl daha kısa zamanda çok daha fazla iç çıkarabiliriz, nasıl her şeyi yerli yerinde kullanabiliriz, milletvekilleri haklarından vazgeçmeden denetlemelerini yine yapabilirler. Esas, komisyonlarla ilgili; meselâ büyük bir reform getirdik. Ne dereceye kadar başarıya ulaşılacak malûm değil. Ama, ittifakla bütün partilerin temsilcileri komisyonlarda yeni bir reformun yapılmasını öngördüler. Meselâ karma komisyonu kaldırdık. Şahsen ben endişede-yim. Belki de karma komisyon, hükümetlerin, hakikaten ihtiyacı olan birtakım kanun tasarılarını çıkarabilmek için tekrardan ihdas edilecek yahut da Yüce Meclisiniz tekrardan ihdas edecek. Yani, demiyorum ki, en mükemmel şekliyle geldik. Ama, mükemmele yakın iyi niyetle kendi kapasitemiz içinde her partinin temsilcisi buna çalıştı.

Şimdi, son tasarıda, benim evvelce de fikrim olan, komisyonlarda müteaddit defalar söylediğim ve son çalışmalarda artık bütün partilerin biraraya gelemediği bir husus vardır: Şimdiki tasarının 11 nci maddesindeki oranlar meselesi.

Muhterem arkadaşlar, biz bunu şöyle bağlayarak aşağıya indirdik: Oranlar meselesinde anlayamıyorduk. Bâzi partilerin oran anlayışı ile diğer partilerin oran anlayışı ayrıydı.

Yakın zamana kadar içinde bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisinin oran anlayışı, sade-

ce siyasi parti grupları üyelerinin hesaplanmasıyla olmuyordu ve bu konuyla ilgili olarak da Sayın Reşit Ülker, zannediyorum Anayasa Mahkemesine grup adına müracaatta bulunmuştu. Anayasa Mahkemesi sadece şekil yönünden bozmuştu, esas yönünden tetkike girmemi.

Şimdi, oran meselesi çok önemli. O zaman o partinin içinde bulunduğum zamanaki fikirlerimi aynen muhafaza ediyorum. Zaten Komisyon Başkanı ve komisyon üyesi arkadaşlar, bu konuda anlaşmaya varılamadığını, aşağıda bu konunun görüşülmesi gerekliliğini söylemişlerdi. Ben şuna inanmaktayım:

Yeni İktüzüğümüz bir üye tamsayısı diye bir esas getirmektedir. Bu üye tamsayısı, ölen milletvekilleri çıkarıldıktan sonra mevcut sandalyesi olan milletvekillerinin tümünü baz olarak kabul etmektedir.

Şimdi, oranların, yani Divandaki veyahut da komisyonlardaki partilerin temsil meselesinin hesaplanmasındaki matematik kaideye şahsen benim görüşüm ayrıdır. Sadece gruplar hesaba alınamazlar. Meselâ, birtakım ihtimaller doğabilir. Bağımsızlar gittikçe çoğalabilir. Şu anda zaten bir hayli fazladır. Ama bakarsınız 200 - 300 bağımsız olur. Olur, olur. Yani ihtimal dahilindedir. O zaman nasıl temsil edilecek?

Üye tamsayısı başka türlü bir esastan hesaplansın. Bu üye tamsayısı baz alınmadan, oranlar sadece siyasi parti grupları içindeki arkadaşlar hesaplanarak bulunsun. Bu, bana biraz garip geliyor. Bu konunun üzerinde Genel Kurulumuzun, Yüce Meclisimizin uzun uzun duracağını ve Anayasaya en uygun formülü bulacağını zannediyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bunun yanında bağımsızların meselesi vardır. Senato ile Millet Meclisinin aynı Anayasa muvacehesinde çalıştığımız halde, birbirine uygun olmayan tutumları vardır. Senatoda bağımsız üyeler komisyonlara iştirak edebilirler. Grup kurabilmek, Senatoda parti olmasa da mümkündür ve Senato İktüzüğünde «Siyasi grup» deyimi vardır, birçok memleketlerin İktüzüğünde ve Anayasalarında olduğu gibi. Aynı fikre sahip kimseler biraraya gelmişler, grup kurmuşlardır Meclislerde; Senatoda da kurmuşlardır. Fakat Meclisimizde böyle bir grup kurulamamaktadır. Meclisimizde komisyonlara bağımsız arkadaşlarımız katılamamaktadır.

Bizim İktüzüğü hazırlarken gözönünde tutmuş olduğumuz esaslardan birisi de, Senato ile olan, 1961 Anayasamızla gelen yeni kurumları denkleştirmek ve iki Meclis çalışmasını ahenkli bir şekilde yapmak bakımından - aynı kanunla aynı Anayasa muvacehesinde çalışıyoruz - Senato ile Meclisin bu konuda denkleştirilmesi şarttır. Eğer Anayasaya aykırı ise, - yani ben komisyonda bu konuları konuştum, fakat arkadaşlarımı ikna edemedim - Senatodaki de aykırıdır. Senatodaki Anayasaya aykırı değilse, Mecliste de bağımsızların komisyonlarda temsil ettirilmesi mümkündür. Hakikaten üzerinde anlaşılamayan en önemli noktalardan birisi, anayasal olarak önemli konulardan birisi budur. Yüce Meclisimizin bu konuya bir çare bulacağını umarım. Çünkü, bizler, şu andaki bağımsız arkadaşlarım, toplantı yeter sayısında varız; karar yeter sayısında, yani kanunların kabul edilmesinde varız. Ama meselâ iğimizde bâzı teknisyenler bulunabilir. Ben teknisyen değilim. Fakat, partiden istifa ettikten sonra, şahsen Anayasa Komisyonu üyeliğim düştü. Ama kendimi kesin olarak bir teknisyen zannetmiyorum. Fakat Sayın Anayasa Komisyonu lütfetti, Komisyondan karar aldı ve çalışmalarına beni davet etti. Ama her zaman davetle olmaz, biliyorsunuz. Arkadaşlar, hak ve vecibeleri, yükümlülükleri beraber kullanmak isterler. Yani, Senatoda bağımsız bir üye nasıl seçiliyorsa, Mecliste de bağımsız bir üye seçilebilmelidir, hiç olmazsa arzu edildiği takdirde seçilebilmelidir.

«Oran» ve «bağımsızlar» meselesi böyle arkadaşlarım. Esas maddelere geçildiği zaman, bu konudaki detaylı görüşlerimizi daha kuvvetle bildireceğiz.

İkinci bir husus, şahsen benim gözümde kaçmış idi. Zaten son toplantılarda lâıykıyle bulunamadım. Çünkü, bizim de kendimize mahsus başka faaliyetlerimiz vardı. Meselâ, «İşari oy» meselesi... Bugünkü teamülümüzde ve İktüzüğümüzde kanunlar görüşülürken işari olarak oylanır. Ama bir teklif geldiği, bir teklif vâkı olduğu zaman bu «açık oylamaya» gider. Yeni İktüzükte işari oyun esas kabul edildiği birçok maddelerde görülüyor. Son bir 116 ncı madde var. Onda da bir kilitleme yaptığını görüyoruz. Söyle ki; eğer ilgili maddelerde işari oy tasrih edilmiş ise, artık açık oylama teklifi verilemez, denilmektedir.

Bunu Yüce Meclise bir misal ile anlatayım. Yakında reform kanunları gelecektir. Bu reform kanunları, anayasal olarak, toplumumuz ve Meclis olarak, hattâ memleketimizi de taşıyan, dışardaki itibarımız olarak önemli bir konudur. Bu konularda kendi seçmenlerine, yahut kamuoyuna karşı açık oy vermek istemez. Meselâ Petrol Kanunu geldi diyelim. Petrol Kanununda bu Yüce Mecliste kimin ne oy verdiğinin anlaşılması zararlı değildir; bunu isteyecek, iddia edecek milletvekilleri olmalıdır ve bugünkü teamülümüzde de vardır. Ama yeni İktüzüğümüzde belki sehven olabilecek bir konudur. Bu noktada gözden kaçmış ve işari oylamalar eğer maddelerde tasrih edilmişse, artık o kanunlar görüşülürken açık oy teklifi sanki verilemeyecekmiş gibi, bir sarahat yok, müphem kalmıştır. O noktada bir sarahat kazanılması gereklidir, kanısındayım.

«Toplantı nisabı» ve «önerge» meselesinde ufak tefek şeyler, benim yeniden gözden geçirdiğim zaman gözümde göründü. Demek ki, muhterem arkadaşlarım, her tetkik edilişte biraz daha birtakım şeyler göze çarpıyor. Yüce Meclisimizin en iyisini, en mükemmelini yapacağına inanıyorum. Ama asıl en mükemmeli, tatbikatla anlaşılacaktır. Elbette ki, hatalar tatbikatla düzeltilecektir, kanısındayım.

Muhterem arkadaşlarım, umarım ki, bu İktüzük kadük olmasın. Her zaman bu kadar anlaşma noktasına, müşterek noktaya, optimum noktaya yaklaşılmaz. Umarım ki, bu İktüzük çıkar ve demokrasimize çok faydalı olur. Saygılar sunarım. (A. P. ve Bağımsızlar sıralarından alkışlar)

BASKAN — Sayın Hilmi İsgüzar, buyurunuz efendim söz sizindir.

HILMI İSGÜZAR (Sinop) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım:

Bendeniz de şahsî görüşlerimi, Millet Meclisi İktüzüğü kanun tasarısı münasebetiyle sizlere arz etmek için söz aldım.

«Tüzük» deyince, benden önce konuşan arkadaşlarımızın da beyan ettiği gibi, diğer tüzüklerin dışında, Yüce Meclisimizin çalışmasını ve bilhassa millî iradenin temsilciliğini yapan, hür fikirlerini demokratik parlâmenter rejime serbest olarak söylemesi mümkün olan milletvekillerinin çalışmalarını düzenleyen; yasama orga-

nında yasaların çıkarılmasında âdeta bir usul hukuku mahiyetini taşımakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, tüzüğün diğerlerinden ayrı, kanunların da ötesinde ve kanunlardan da üstün bir nitelik taşıdığını, burada ifadeye mecburuz. Çünkü bütün kanunların çıkarılması, görüşülmesi, bu tüzük hükümlerine göre yürütülecektir. Bu bakımdan, biz bu tüzük hükümleri üzerinde görüşlerimizi ve fikirlerimizi beyan ederken, arkadaşlarımızın her birinin ayrı bir milletvekili olduklarını düşünmek suretiyle değeriendirileceklerini ümitlemekteyim.

1965'ten bu yana şahid olduğumuz Parlâmento çalışmalarında Yüce Meclisi temsil eden milletvekili arkadaşlarımızın, bilhassa Parlâmentoya ve çalışmalara karşı ilgisizlikleri tenkid konusu olmuş ve bu durum basında geniş yankılar yapmıştır. Bunun nedenleri üzerinde duran bâzı milletvekilleri, çeşitli partilere mensubolan arkadaşlarımız bu kürsüden; bilhassa parti hâkimiyeti, parti hegemonyası ve grupların hâkimiyetinin sürdürüldüğü ve milletvekillerinin bilhassa en büyük görevi olan, yasama ve denetleme görevini yapamama gibi bir durumla karşılaşmaya kaldıklarını, defaatle ifade etmişlerdir. Bu yönü ile de tüzüğün ayrı bir önemi vardır.

Milletvekilleri Parlâmentoyu teşkil eder. Hangi partiye mensubolursa olsun, milletvekillerinin Türkiye'nin milletvekili oldukları, Türkiye Cumhuriyeti milletvekili olduğunu ve sonradan seçim mntıkasının milletvekilliğini sadece seçim çevresi yönünden vasıflandırıldığı, yine Anayasanın içinden çıkarılan bir hükümdür. Bu yönü ile biz, partiler dışında ve üstünde, millî iradenin temsileiliğini yapan milletvekili arkadaşlarımızın, bilhassa Hükümeti denetleme konusunda olduğu kadar, yasaların çıkarılmasında da kişisel görüşlerine değer verilmesi kanaatini taşıyan bir tüzüğün, mutlaka çıkarılmasının lehinde olduğumuzu beyan etmek isterim.

Şayet milletvekillerine bâzı tüzük hükümleriyle yetki tanınmazsa, o takdirde, çeşitli tüzük hükümlerine, kanun yollarına, ceza yollarına başvurulmuş olsa bile, Büyük Millet Meclisine devamlarını sağlamak da mümkün olmaz. Nitekim birçok arkadaşlarımızın buradan zamanında salonları terketmek suretiyle çıktık-

larını biliyoruz. Yani bununla demek istemiyorum ki; bu İktüzük hükümlerinde de yer aldığı veçhile; Hükümet, komisyon ve grup sözcülerine söz verilmesin. Bunlar elbetteki her şeyin üstünde, önünde öncelik alması icabeden müesseselerdir. Ancak, bilhassa grupların sık sık söz almak suretiyle sırada bulunan milletvekillerinin konuşmasını tıkaması, ona imkân vermemesi keyfiyetinin, Parlâmento tarafından gözülmesi lâzımgelen bir mesele olduğunu da lütfen kabul ediniz. Bir mesele buraya geldiği zaman, gruplar elbetteki sözcüleri vasıtasıyla kendi partisinin veya grubunun görüşünü aksettirecektir. Ama yine aynı partinin içerisinde, kişisel görüşlerini söylemek isteyen milletvekilleri daha önceden sırada iken, biraz sonra yine ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci defa söz almak suretiyle milletvekillerinin söz söyleme hakları ortadan kaldırılmaktadır. Elbetteki bunu, demokrasiyi savunan, hür rejimden, Parlâmentodan, Parlâmentonun itibarından bahseden kuruluşların ne şekilde tasvibedeceğini, yine sizin takdirlerinize bırakmak isterim.

Biz tüzüklerin çıkarılmaması, yahut da askıda kalmasını isteyen kişiler değiliz. Yalnız tüzükler çıkarılırken, parti ve grup mülâhazalarından öte giderek, Millet Meclisini bir küll olarak kabul etmek suretiyle Meclislerin çalışmalarına şekil vermenin ve tüzüklerin yapımında da bu şekil vermenin ışığını esas almanın, yerinde olduğu kanaatini taşıyoruz.

En büyük millî irdenin tecelli ettiği yer, seçimler ve seçimlerin getirdiği parlâmentodur, diyoruz. O halde, parlâmentoya gelmiş olan milletvekilleri, çalışmalarını neye göre yapacaktır? Tüzüklere göre yapacaktır. Ama bu tüzükler - bizim kanaatimize göre yapılırken, İktüzüklerin Anayasanın ruhuna ve metnine, daha doğrusu millî iradenin taşıdığı ulvî ve gerçek değer yargısına uygun olması gerekir.

Milletvekillerinin tek dereceli seçilmesi ve millî iradeyi tam olarak temsil etmesi esas kabul edilmektedir. Bunun aksine, oylarla tüzük ve yasa yaparak, milletvekillerini oy verirken ve konuşurken, hattâ denetim görevini yaparken, bu haklarını ellerinden almak veya milletvekillerinin görevini yapabilmesi için, onun grup sayısınca milletvekillerinin imzalarını almaya zorlamak, icbar etmek şeklinde tüzüklere

maddeler konur ise; bunu gerçek demokraside, hür parlâmentoda normal saymak mümkün olur mu, onu bilmem.

Bugün, hepinizin de takdir ettiği veçhile, önseçimler bütün mahzurlarıyla ortada olup, muayyen delegelerin seçtiği adaylara, vatandaşlar oy verme mecburiyetinde bırakılmakta, seçmen istediğini seçememektedir. İşte, delege saltanatı ve imtiyazının buradan ileri geldiği iddia edilmektedir ve bu iddia hem parlâmentoda hem de kamuyounda ve basında yaygın haldedir. Bugün İktüzükle getirilmek istenen danışma kurulunun mahzurlu olduğu kanaatını bu yönden ileri sürmek icabeder.

Danışma kurulları âdeta partilerin yöneticilerinin teşkil ettiği müşterek gruplardır. Danışma kurulunun aldığı kararlara milletvekilleri önceden oy vermeye ve getirilen tasarıları peşinen kabullenmeye icbar edilir bir durumdadır. Esasında Başkanlık Divanı vardır, Anayasamızın ilgili maddesine göre, Başkanlık Divanları partilerin güçlerine, kuvvetlerine ve oranlarına göre teşkil edilmiştir. Bu, bizim kanaatimize göre; Başkanlık Divanı bir danışma kurulumudur. Başkanlık Divanı, danışma kurulu mahiyetinde görev ifa eder. Kendi aralarında görüşmelerini yapar, hattâ «Centilmenlik anlaşması» diye vasıflandırılan, çeşitli partilerin de fikirlerini almak suretiyle kararları Umumi Heyete getirdiği gerçeği karşısında, danışma kuruluna neden gidildiğinin sebebini anlamak da mümkün değildir. Bu, müşterek bir parti grubu şeklinde telâkki edilir kanaatindeyiz. Çünkü milletvekillerini bağlayan en büyük bir engel durumundadır. Milletvekilleri, danışma kurulunun kararları ile ve getirdiği tasarılarla neden karşı karşıya bırakılmaktadır? Milletvekillerini peşinen bu kurulun karar ve tekliflerine oy vermeye sevketmede bir mahzur olmadığı iddia edilirse, neden bu kurula ihtiyaç duyulmuştur? Bu da ayrı bir sorudur.

Meclisin çalışmalarını düzenlemek ve önemli olan tasarıları biran önce ele almak hususu halledilmek isteniyorsa bu iş için Mecliste serbest iradenin cereyan ettiği şekilde tedvir edilebilir ve edilegelmiştir.

Milletvekilleri, Danışma Kurulu denilen, esasında partilerarası müşterek grup olan teşekkülün kararları ile baskı altına alınmak isten-

mektedir. Milletvekilleri bu kararlara karşı oy kullanırsa, bu da grup kararlarına karşı bir eylem olarak nitelendirilecek midir, değil midir? Bu da ayrı bir konu.. Olmasa bile milletvekilleri serbest olamayacaklardır. Bu ise Parlâmentoyu zaafa düşürür ve yasama üyelerini ve onların yetkilerini kanaatimize göre az da olsa zedeler. Bunun için danışma kuruluna bizim şahsî kanaatimize göre hiç lüzum yoktur.

Değerli arkadaşlarım, milletvekilleri, bugüne kadar yapageldikleri yasama görevlerinden olan genel görüşme, Meclis Araştırması açılması isteği ve hakkı, bu yeni İktüzükle ortadan kaldırılmaktadır. Genel Görüşme ve Meclis Araştırmasını istemek Anayasaya göre milletvekillerine ait iken, şimdi gruplara, daha doğrusu muayyen sayıda yani 10 milletvekilinin imzasına bırakılmış durumdadır. Neden bu yola gidilmiştir, milletvekili nasıl görev yapacaktır, nasıl millî iradeyi temsil edecektir? Yani milletvekilleri doğrudan doğruya millî iradeyi 10 kişilik bir milletvekili, daha doğrusu bir grup olarak mı temsil edecektir, yoksa Anayasaya göre milletvekili, Yasama Organının bir üyesi olarak doğrudan doğruya millî iradenin bir mümessili midir?

Millî irade temsilcisi olan milletvekili Genel Görüşme ya da Meclis Araştırması önergesi için neden 10 milletvekilinin imzasını arama, bulma mecburiyetiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Yani milletvekili bir başka milletvekilinin vesayeti altında mıdır? Bugün sayıları iki - üç olan seçim mıntıkasının milletvekili vardır. Üç milletvekili; dört milletvekili, sekiz milletvekili, çeşitli partilere mensup.. O mıntıkada gerçekten Hükümetin yapmış olduğu bir icraat Genel Görüşmeyi ya da Meclis Araştırmasını icabettiriyorsa, o mıntıkanın milletvekilleri hepsi bir araya gelse bir genel görüşme talebinde bulunamayacaktır. Yani illâ gruba gidecek grubun tasvibini alacak.. O zaman millî irade nasıl olur da hür olarak tecelli edebilir? Milletvekilleri baskı altında değil midir? Bunu, seçmene selâm şeklinde telâkki etmenin de mânası yok. Çünkü, seçmen olduğu sürece, seçmeni kabul ettiğiniz sürece demokrasiyi kabul ediyorsunuz. O halde nasıl ki, parti liderleri, grup başkanları, Parlâmento mensuplarının mıntıkalarına gittikleri takdirde seçmenlerine

izahatta bulunmak kendileri için bir görev ise, devlet adamları için de kamuoyunu aydınlatmak bir görev ise, buraya milletvekilleri çeşitli konuları getirir. Bu, suiistimal ediliyorsa, o milletvekilinin kendi za'fıdır, milletvekillerinin kendi takdir hakkıdır. Bunu şu veya bu şekilde telâkki etmenin mânasını da anlamak mümkün değildir.

Kaldı ki, biraz sonra arz edeceğim gibi, bu konuları suiistimal eden milletvekilleri hangisi olursa olsun, esasında tasvip görmeyeceği gibi genel görüşme konuları en önemli hayatî bir mesele olan hususların dile getirilmesi anında bile konuşulmamıştır. Gündemin sırasına girmiştir, muayyen günlerde genel görüşme ve araştırma önergelerinin ele alınacağı yine gündemde yer almış olmasına rağmen bu konular üzerine kimse eğilmemiştir. Sadece burada okunmuştur ve gündeme girmiştir, uyumuştur. Esasında, milletvekilleri hassasiyetle, Büyük Millet Meclisi hassasiyetle bu konuların ele alınıp hayatî önem taşıyanlarını Genel Kurulun oyları ile öne alıp konuşulması gerekirdi. Bunun dışında milletvekilleri bunu suiistimal ediyor diye, bir - iki kişi bunu suiistimal ediyor diye bütün milletvekillerinin bu meseleleri suiistimal ettiğini peşinen kabul etmek de doğru değildir. Umumi Heyet, Gensoru Önergesini zaman zaman 5 dakikaya, 2 dakikaya kadar indirmiştir. Eğer takdirini o yönde kullanıyorsa, Genel Kurul lüzumlu görmüyorsa beş dakikaya kadar zamanı kısıtlamak suretiyle 15 - 20 dakikalık zaman içinde o meseleler de halledilir. Kaldı ki, arz ettiğim gibi hangi genel görüşme bugüne kadar bir iki sene içinde ele alınıp da incelenmiştir, konuşulmuştur. Bugün Türkiye'mizin içinde bulunduğu en büyük sorun; hayat pahalılığının, geçim şartlarının altında vatandaşların inim inim inlemesi.. Bugün her yerde, her zaman hayat pahalılığından bahsedilmektedir. Demek ki, bu meseleyi bir milletvekili buraya getirip bir genel görüşme konusu yapamayacaktır. Bunlar, doğrudan doğruya partilerin, grupların inhisarı altına bırakılacak demektir. O halde milletvekili ne yapacaktır? Milletvekilleri Yüce Meclise gelecekler, milletvekilleri kanun tasarıları görüşülürken grupların konuşmaları bittikten sonra sadece oy verecek demektirler.

Değerli arkadaşlarım, millî iradenin, millî irade kelimesini ifade edenlerin bu konu üzerinde hassasiyetle durması ve bunu samimî olarak telâkki etmek suretiyle bunun tek mümessili olan milletvekillerine velevki bu konuların fazla istismar edildiğini kabul etsek bile onlara tolerans tanımak demokrasi icabıdır. Demokrasi, tolerans idaresi demektir ve bu tolerans idaresi olan demokrasinin yerleşmesi, işte bu konulara partilerin, parlâmentonun hüsnüniyetle, samimiyetle sahip çıkması ile mümkündür.

Şimdi parlâmento, bağımsız milletvekillerinin durumunu da dikkate almak mecburiyetindedir. Bilhassa son 1969 seçimlerinde, kesin olarak bilmiyorum ama 13 - 14 grubun üzerinde bağımsız milletvekilleri Yüce Meclise girmiştir. Bilhassa; belediye ve mahallî seçimlerde 169 veya 250'ye yakın bağımsız belediye başkanlarının kazanmış olduğunu da dikkate alırsak halkın ve kamuoyunun temayüllerini bu yönden de kıymetlendirmek yine parlâmentonun görevidir arkadaşlarım.

Meclis çalışmasını milletvekillerinin yetkilerinin kısıtlanmasıyla tüzük çıkarıp haklarının elden alınmasını meşru göstermek suretiyle de yürütmek mümkün değil. Milletvekillerini hakları ile, görevleriyle, vicdanî kararları ile başbaşa bırakıp, demokrasinin tecrübesi ile kamuoyunda mesuliyetini müdrik hale getirmekle görevlerini yapacaktır. O zamanki çalışmalar daha verimli olacak ve çalışmalarının değeri de artacaktır.

Birkaç milletvekilinin kendisine öz çalışmasını ve Meclise çeşitli konuları getirmesini, o milletvekilinin kendi çalışma tarzı seçmenlerinin gerçek temayüllerinin bir reaksiyonu olarak kabul etmekte yine hür parlâmenter rejimlerin kabul edeceği tabîî bir gerçektir. Kaldı ki, zaman tahdidinin heran yapılabileceği düşüncesini de dikkatten uzak tutmamak gerekir.

Arkadaşlarımız, biz şunu hemen ifade edelim ki; 1971'den sonra, daha doğrusu bu partilerarasındaki münasebetlerin yürütülmeye başladığı tarihten bu yana iki yıla yakın bir zaman geçmiştir. İki yıla yakın bir zaman geçtiği halde hangi reform kanun tasarısı buraya geldi de, bunun çıkmaması için burada

Genel görüşme veya Meclis Araştırması istendiği görülmüştür. Hangi reform kanunları 1971 Martından bu yana Yüce Meclise getirilmiş de milletvekilleri seçmene selâm yapacak, yani görevini, mesuliyetini müdrik olmayan milletvekilleri tarafından getirilen genel görüşmeler ve Meclis Araştırmaları bu reform kanunlarının çıkmasına mani olmuştur? Bunu bir misalle değerli arkadaşlarımın burada göstermesi gerekirdi.

Genel görüşme ve Meclis Araştırma önergesi için haftada birgün ayrılmış olmasını da bir tarafa iterek, Genel Kurul, icabında ayda bir veya iki gün içinde bu meselelerin görüşülmesi hususunda da karar verebilir. Esas mesele, milletvekillerinin hakları ve denetleme görevlerinin kısıtlanmaması meselesidir. Yoksa zaman meselesi yani engelleme meselesi şeklinde telâkki etmek suretiyle bunlar bahane edilmek suretiyle milletvekillerinin haklarının elinden alınmış olması keyfiyetini kabul etmek mümkün değil. Ama, bunun takdiri elbetteki Yüce Meclisi temsil eden arkadaşlarımıza, sizlere aittir, biz sadece şahsî görüşlerimizi, duygularımızı burada ifadeye mecburuz.

Muhterem arkadaşlar; Tüzüğümüzün içerisinde çeşitli maddelerde sadece ve sadece gruplar ve grup hâkimiyetini önplâna almak suretiyle, daha doğrusu Büyük Millet Meclisi içerisinde muayyen organlara söz verilmesi hedefi güdülmüştür. Az sayıda kişilerin konuşturulması başka bir deyimle, iera organının yani hükümetlerin denetiminin mümkün olduğu nispette milletvekillerinin dışında bırakılmış olması keyfiyetidir. Milletvekili millî iradeyi temsil etmektedir. Hükümeti teşkil eden bakanlardan herbiri ya millî irade mümessilidir ya da Aayasaya göre dışardan gelmiş olan bir üyedir. O halde bir milletvekili nasıl olur da bir üyeyi kontrol edemez yahutta denetleme hakkına sahibolamaz. Soru önergeleri bile verilirken, çırıl çıplak şekilde iki satırla bir milletvekili herhangi bir bakandan soru soracak şeklinde âdeta icbar edilmiş şekle sokulmuştur. Elbette ki bir milletvekili soru soracaktır. Soruların çokluğu Hükümetin çalışmasına mâni değildir. Hükümetlerin ne şekilde çalıştıkları ortadadır. Hiçbir milletvekili çalışan ve gerçekleri, her şeyi ortaya atan hükümetlere karşı yer-

li yersiz soru soramaz. Sorsa bile onun cevabını o şekilde alır. Bu bakımdan da ben şahsen tüzüğün biran önce çıkarılmasını isteyen bir arkadaşınız olmakla beraber; genel görüşme, Meclis araştırması, danışma kurulu, soru önergesi gibi tamamen milletvekillerinin elinden alınan hakların karşısında olduğumu ifadeye mecburum.

Şimdi, burada bu meseleler konuşulurken ve bu kürsülere gelen arkadaşlarımız başka konular buralarda konuşulurken; «Milletvekilleri istedikleri şekilde konuşabilir; biz milletvekillerinin haklarını ellerinden almıyoruz. Milletvekilleri milletin en büyük mümessilidir; milletin arzusunun, milletin ihtiyaçlarını ve milletin sağduyusunun kendisine telkin ettiği meseleleri burada konuşabilir.» diye burada çok lâflar edildiğini biz biliyoruz. Ama tüzük meseleleri geldiği zaman, tüzüğün içerisine dar kalıplarla getirilen bu meseleleri burada konuşurken, o gün konuşan arkadaşlarımızın hiçbirinden bir sesin bir sedanın gelmediğini görmenin üzüntüsü içerisinde olduğumuzu da belirtmek isterim.

Şimdi, demokrasi hiçbir zaman dikensiz gül bahçesi değildir. Birkaç milletvekili, hattâ kendi partisinin içinden birkaç milletvekili kendi grubunda, hattâ kendi grubunun da ötesinde ettiği yemine göre burada bâzı meseleleri dile getirecektir. Bunu müsamaha ile karşılamak, bilhassa parti liderlerinin ve parti yöneticilerinin bunları müsamaha ile karşılaması demokrasiye olan inançlarının icabıdır ve büyüklüklerinin icabı olması gerekir. En ufak meseleyi ele almak suretiyle milletvekillerinin tabii hakları olan bu denetleme görevlerini kısıtlamanın yeri ve zamanı değildir arkadaşlar.

Cumhuriyet tarihinden bu yana geçen zaman içerisinde ben milletvekillerinin, tek partili hayatta da çok partili hayatta da böylesine haklarının alındığını, elinin kolunun bağlandığını okumadım, işitmedim. Şahısların mesuliyetleri kendilerine raci olduğu için değerli arkadaşlarımızın, bilhassa şimdi, zamanında konuştuğumuz mesele üzerinde fikirlerini söylemeleri yerinde olur kanaatini taşıyorum. Çünkü, demokrasi deyip demokrasiyi müdafaa eden, çok partili hayatı müdafaa eden, hattâ tek vatandaşın oyuna değer verdiğini ifade eden kişileri, bil-

hassa millî iradenin mümessili olan milletvekillerinden bu ufak tefek hakların alınması yolunda rey verebileceklerinden dolayı kinamamızı hoş görsünler.

Onun için bu maddelerin değiştirilmesi lâzımdır. Yeri geldiği zaman biz değiştirmeye önermelerini takdim edeceğiz, elbetteki bunun takdiri ve tasvip meselesi Yüce Meclisin kendisine aidolacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, biliyorsunuz ki, bu son zamanlarda, 3 ay içerisinde, yapılan takvime göre çeşitli reform kanunları ele alınacak ve bu reform kanunlarının çıkarılması neticelendirilecek ve sonradan da seçime gidilecektir. Tabîî milletin iradesini milletin elinden almak mümkün değildir. Milletin hâkemiğine gitmek, demokrasinin icabıdır; ama seçimlere gitmeden önce, herşeyden evvel, bu tüzük meselesinden önce, bizim kanaatimize göre hem Anayasanın ele alınması, orada yapılması lâzım gelen değişikliklerin yapılması ve hem de Seçim Kanununun çıkarılması gerekli idi. Eski Tüzüğe göre çalışma yapılmış olsa bile hiçbir şekilde engellemenin, ki, fiilî engelleme ayrıdır, o her zaman olur. Bu tüzüğü bugün kabul etsek bile yoklama istemek, salonu terk etmek, önerge vermek, önergesi üzerinde, ki şimdi onu da kaldırıyor, müemelen malûmatı getiriyor, konuşmaları kırmak o tamamen milletvekillerinin, grupların kendi tutum ve davranışlarıdır. Mesele onlara göre kıymetlendirmek değil, mesele milletvekillerinin kendi viedanları ve kanaatlerine göre düşüncelerini burada beyan etmeleridir. Bizim şahsî görüşümüz, kişisel görüşümüz budur. Bugün iktidarda olanlar, kılık tabir, yarın muhalefette, bugün muhalefette olanlar yarın iktidarda olabilir. Demokrasi çeşitli merhaleler geçirebilir; bağımsız milletvekilleri gelebilir; o arkadaşların da konuşma imkânlarına kavuşturulması, yani denetleme için daha önceki tüzüklerce yeralan bâzı ufak tefek hakların onlarda bırakılması çok yerinde olur. Hele bu zamanda, dönemde 20 - 25 yıllık çok genç demokrasi hayatımızda parti liderlerinin, grup başkanlarının hassasiyetle bunun üzerinde durması, müsamahakâr bir görüşü kendi arkadaşlarına telkin etmesi demokrasiye yapacakları en büyük görevlerin başında gelir.

Şahsen ben zamanınızı fazla almadan kısaca bir - iki noktaya temas ettim. Yalnız, dikkatimi çeken noktalardan bir tanesi de, yine Hükümetin ve Hükümet üyelerinin yaptıkları tasarrufları tamamen denetim dışında tutmak için özel şekilde gayret edildiğidir. 161 nci maddedeki Sayıştay inceleme raporu meselesinin maddeden çıkarılmış olması keyfiyetini de yadırgadım. Anayasa Komisyonu hangi zihniyetle ve yahut da düşünce ile 161 nci maddedeki bakanların tasarruflarını, kesin hesapları ve Bütçe Plân Komisyonunda bunların raporları üzerindeki görüşmeyi, Sayıştay Başkanı ve yetkililerinin orada gelip izahat vermesini kaldırmıştır? Neden ve niçin mahzurlu telâkki etmek suretiyle maddeden çıkarmışlardır? Bunu da ben şahsen tespit edemedim. Bu yönüyle çıkarılacak tüzüğün, yine arkadaşlarımızın huzurunda beyan ediyorum, Parlâmentomuza, milletvekili arkadaşlarımıza hayırlı olmasını dilerken, birkaç milletvekili bu konuyu suiistimal etti diye halen Anayasamızda mevcudolan ki, herhalde tüzüğe göre Anayasa değişikliği yapılacaktır, genel görüşme ve Meclis araştırmasının milletvekillerinden esirgenmemesi yönünde değerli arkadaşlarımızın düşünmelerini istirham eder, hepinize saygılarımı sunarım. (Sağdan alkışlar).

BAŞKAN — Demokratik Parti Grubu adına Sayın Hasan Korkmazcan, buyurun efendim.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Meclisimizin, hükümleri derli toplu bir İktüzüğe kavuşması için yapılan çalışmaların mazisi 10 seneyi bulmaktadır. Siyasî hayatta görev aldığımız günlerden beri Meclis çatısı altında ve dışında İktüzük münakaşalarının yapıldığına şahit olduk; birçok siyasî gelişmenin İktüzük hükümlerindeki bozukluklara atfedildiğini gördük. Bu sebeple Meclisimizde İktüzük hükümlerinin yeniden düzenlenmesi ve günün ihtiyaçlarına uydurulması konusuna karşı çıkan tek bir milletvekili arkadaşımızın mevcut olmadığını biliyoruz. Demokratik Partinin yöneticileri de bugüne kadar İktüzük hükümlerinin düzenlenmesi hususundaki çalışmalara iştirak etmişlerdir. Bugün elimize gelen teklifin hazırlandığı sıralarda teşkil edilen partilerarası komisyonda bendeniz de görev aldım. Ancak bugün elimizdeki İktüzük teklifi

nin karşısında bir vaziyet almak durumundayız. Bunun iki sebebi vardır.

Birincisi, Yüce Heyetinize getirilen İktüzük teklifi metni partilerarası komisyonda olgunlaştırılan biçimden büyük ölçüde ayrılmıştır; esasen partilerarası komisyonun çalışmaları sırasında bunu olgunlaştırıcı fırsat verilmemiştir. Bir taraftan eski çalışmalar değerlendirilirken; bir taraftan günün ihtiyaçları gözönünde bulundurularak yapılacak İktüzüğün bir partinin veya grubun işaretini taşımasından ziyade Meclislerimizde yer alan bütün grupların tasvibi ile ortaya getirilmesi temenni edildiği halde, partilerarası komisyonun çalışmaları yarım bırakılmıştır. Bu konuda komisyona başkanlık eden sayın Millet Meclisi Başkanımızın tutumu olumsuz bir rol oynamıştır. Evvelâ İktüzük teklifi hazırlanırken mutabakat sağlamaktan ziyade, biran önce belli bir gruptan gelen teklifin gerçekleştirilmesi hususunda gayret sarfedilmiş; ikinci olarak geçtiğimiz günler içerisinde İktüzüğün, Anayasa değişikliklerinin ve reform kanunlarının belli bir takvime bağlanması hususundaki görüşmeler gene yarım bırakılmıştır.

Şimdi, kamuoyu önünde bir taraftan sanki partilerin üzerinde mutabakat sağladıkları bir İktüzük teklifi vardır da bazı partiler bu mutabakatlarından geri dönmüşlerdir gibi bir hava veriliyor; bir taraftan da partiler arasında sanki İktüzüğün Anayasa değişikliklerine ve reform kanunlarına takdimen konuşulması hususunda bir takvim tespit edilmiş de bazı partiler bundan bilâhara vazgeçmişler gibi bir propaganda yapılıyor. Bunların her ikisi de gerçeğe uymamaktadır ve bu gerçeğin aydınlığa kavuşturulmamasına sayın Meclis Başkanımızın da bir ölçüde sebep olduğunu ifade etmek isterim. (DP sıralarından «Bravo» sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, ortada, gerçekten partiler arasında Mart'a kadar yapılacak çalışmalarla ilgili tespit edilmiş bir takvim yoktur. Bu takvim sadece çoğunluk grubunun ve Meclis Başkanının gönlünde vardır. Bu takvim de bir propagandanın malzemesi olarak kullanılmaktadır. Ne Demokratik Parti Grubunun ne de sayın Meclis Başkanı riyasetinde yapılan toplantıda mehil isteyen CHP Grubunun İktüzük meselesi herşeyden önce görüşülsün diye verilmiş bir sözü yoktur. Esasen, bugüne kadar

Meclis içerisinde ve partiler arasında yapılan görüşmelerde hangi hususta bir söz vermişsek, o sözün sonuna kadar takipçisi olduk. Bizimle beraber aynı mutabakata imza koyanların geri dönmelerine rağmen biz daima imzamıza sadık kalmayı, çalışma esaslarımızın başlıca prensibi yaptık. Bu konuda da «Demokratik Partinin tespit edilmiş bir takvim hususunda sözü vardı geri döndü» yolunda yapılan propagandanın hiçbir gerçekle ilgisi yoktur. Aynı şekilde «Mevcut İktüzük teklifinin altında Demokratik Parti mensuplarının da imzası vardır ve bunu peşinen kabul etmişlerdir» tarzında yapılan propagandaların da gerçekle ilgisi yoktur.

Bu sebeplerle İktüzüğün tümünün müzakereleri bitirilip de maddelerine geçilmesi hususu oya sunulduğunda Demokratik Parti Grubu olumlu oy vermeyecektir. Demokratik Parti Grubu, İktüzük müzakerelerinin şekil olarak, zaman olarak Anayasa değişikliklerinden önce ele alınmasına karşıdır. İktüzüğün muhtevasında da karşı olduğumuz birçok hususlar vardır. Bunları, Anayasa değişiklikleri ve bazı kanunların gerçekleşmesinden sonra İktüzük müzakereleri yapılırken maddelerin görüşülmesine sıra geldiğinde tek tek işaret edeceğiz.

Muhterem arkadaşlarım, bugün partiler arasında varılan mutabakata göre gruplardan geçmesi icabeden Anayasa değişiklikleri arasında 62 nci madde ile ilgili bir değişiklik teklifi vardır. Anayasanın 94 ncü maddesi de değiştirilecek maddeler arasındadır. Anayasanın 127 nci maddesi ve 129 ncü maddesi de değiştirilecek hükümler arasında bulunmaktadır. Partilerarası Komisyonda bu 4 madde hakkında komisyona katılan 4 partinin temsilcileri mutabakat beyan etmişlerdir. Yine Partilerarası Komisyonun son toplantısında üzerinde mutabakat sağlanan hükümlerin gruplardan bugün geçirilmesi kararlaştırılmıştı. Biz Demokratik Parti Grubu olarak komisyonda verdiğimiz söze sadakat göstermek bakımından sabahleyin saat 10,00'da grubumuzu topladık, şu anda Partilerarası Komisyonda hangi hususlara «evet» demişsek bunlar grubumuzun bağlayıcı kararı altına alınmıştır. Diğer partilerin de komisyonun son toplantısında verdikleri sözü tutarak en kısa zamanda bu husustaki kararlarını belli etmelerini bekliyoruz.

Şimdi üzerinde hiçbir parti grubunun itirazı olmayan 62 nci madde, 94 ncü madde, 127 nci madde ve 129 ncü madde doğrudan doğruya İktüzük hükümleriyle ilgili Anayasa hükümleridir. Anayasa maddelerinin akıbeti belli olmadan sıhhatli bir İktüzük yapmaya imkân yoktur. Esasen İktüzük çalışmaları yapıp bitirilse, «İktüzük tamam olmuştur» diye yürürlüğe konulsa dahi Anayasa değişiklikleri yapıldıktan sonra tekrar bu değişen maddeler ışığında İktüzüğü alıp yeniden düzeltme ihtiyacı belirecektir. Bu bakımdan Yüce Meclislerin 200'e yakın madde ile günlerce meşgul olduktan sonra tekrar dönüp, (zamanın bu kadar kıymetli olduğu bir devrede) 2 nci defa İktüzük meselesini ele almaması için önceliğin Anayasa değişikliklerine tanınması lâzımdır.

Bâzı arkadaşlarımız burada dün ifade ettiler ki; «Anayasa değişiklikleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İktüzüğünü etkileyecektir.» Hayır muhterem arkadaşlarım. Eğer Anayasanın 94 ncü maddesindeki değişiklik yapılmak suretiyle bütçenin görüşülmesi Birleşik Toplantıya aktarılırsa o zaman Millet Meclisi İktüzüğünün bütçe görüşmeleriyle ilgili hükümleri çıkarmak icabedecektir. Şayet Yüce Meclis, Partilerarası Komisyondaki teklife uymayarak eski hali muhafaza etme kararı verirse o zaman tekrar Birleşik Toplantı İktüzüğünde değil, Millet Meclisi İktüzüğünde tahminlere göre yapılmış olan maddeleri yeniden gözden geçirmek icabedecektir. Bu bakımdan Anayasa değişikliklerinin başlangıçta görüşülmesinde büyük zaruret vardır.

Muhterem arkadaşlarım, aslında İktüzüğün yalnız Anayasa değişiklikleriyle değil, reform tasarılarıyla da bir ilgisi ve irtibatı bulunmaktadır. Bugün İktüzük değişikliğinin her şeye takdimen görüşülmesi hususunda ısrar edenler ve hattâ bu konuda «Meclisin itibarını korumak» gibi bir görevi kendilerine yakıştıranlar, bu konuda meydan okuyanlar aslında bir art düşüncenin sahibidirler. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri) bunu açıklıkla ortaya koymak mecburiyetindeyim. Bu art düşünce şudur muhterem arkadaşlarım : Vaktiyle 12 Mart'tan önce bir «Ordu bizimle beraber» propagandası vardı. 12 Mart'tan sonra bir «30 Ağustos gelsin göreceksiniz» propagandası vardı. Bütün bu

tarikhler geldi geçti bu propaganda malzemelerinin çürük olduğu anlaşıldı; şimdi bir «Mart gelsin göreceksiniz» propagandası var. İşte «Mart gelsin göreceksiniz» propagandasını tutturabilmek için Meclislerimizin senelere çalışmalarında tabi olacakları İktüzük alet edilmek istenmektedir. Denilen şu : «Biz evvelâ İktüzüğü değiştireceğiz. Çünkü bu İktüzükle kanun ve reform yapılmaz. Onun için evvelâ İktüzüğü değiştireceğiz, sonra teminatımız altında olan reformları bu yeni İktüzüğün hükümlerinden istifade ederek çıkaracağız, ondan sonra bütün meseleler halledilmiş olacak; Mart'ta düzlüğe çıkacağız...»

Bu propaganda vaktiyle yapılmış olanların bir benzeridir; fakat eski propagandalar geçerliliklerini yitirdiği için yenisi icadedilmiştir. Bu türlü ciddiyetten epeyce uzak sloganlarla bir Meclisin hayatiyetinde ve bir memleketin demokrasisinin selâmetli işleyişinde büyük rolü olan İktüzük müzakerelerini oldu-bittiye getiremeyiz muhterem arkadaşlarım. Eğer, «Bu İktüzüğü kendi bildiğimiz gibi, istediğimiz zaman içerisinde çıkarırız» iddiasında olanlar varsa, bunu bir meydan okuma haline getiriyorlarsa bu İktüzüğün 2 maddesini dahi geçiremeyeceklerini ben bu kürsüden ifade edeyim. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar).

İktüzük, yalnız filânca partinin veya falanca partinin İktüzüğü olamaz muhterem arkadaşlarım. İktüzük, Meclislerin İktüzüğüdür. Biz iktidar partisi mensubu olduğumuz zaman da İktüzük hükümlerinin düzenlenmesini arzu ettik, bunu çeşitli zeminlerde ifade ettik. Muhalefet partisi mensubu olduğumuz zaman da bu görüşümüzde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak, İktüzüğün biran evvel yapılmasını temenni etmek başka şey, İktüzüğün gerçeklere ve gerçek ihtiyaçlara uygun olmasını temenni etmek başka şeydir. Bizim temenni ettiğimiz İktüzük, Sabit Osman Beyin belli bir grubun fikirleriyle hazırlattığı bu İktüzük değildir muhterem arkadaşlarım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

İktüzükler çoğunluk gruplarına bir belli vazife yapma imkânı verdiği gibi, Parlâmentoda yer alan azınlık gruplarına da hayatiyetlerini devam ettirecek ve murakabe görevlerini yapabilecek hükümleri ihtiva etmelidirler. Dünyanın bütün parlâmentolarındaki İktüzük hüküm-

leri bu istikamettedir. Halbuki elimizdeki İktüzük teklifi dünya parlâmentolarındaki kaideleri istisna haline getirmekte, istisnaları kaideleştirmektedir. Böyle bir İktüzüğün tatbik edildiği Parlâmentoda yasama görevinin selâmetle yürütülmesi mümkün değildir, muhterem arkadaşlarım. Bunu, Demokratik Partinin bugün muhalefette oluşu sebebiyle söylemiyorum. Bunu, iktidar partilerinin mensubu olduğumuz devrelerde de söylüyorduk.

Bugün Meclisimizdeki kuvvet dağılımı şöyle veya böyle olabilir. Bir yıl sonra bu kuvvet dağılımının bugünkü şekliyle kalmayacağını da hepimiz biliyoruz. Hiçbir kanun, hiçbir Anayasa günlük pozisyonlarımızın ışığında hazırlanamamalıdır. Memleketin ihtiyaçları ışığında hazırlanmalıdır. Eğer İktüzük çalışmalarıyla vaktin geçirilmesi Anayasa değişikliklerinin sürüncemede bırakılması bir kasta dayanmıyorsa bu safhadan sonra biz bâzı siyasî grupların davranışlarında kasıt aramaya başlayacağız, başka kasıtlar aramaya başlayacağız.

Anayasaya değişiklikleri arasında 1969 seçimlerinden önce ele alınan, 1969 seçimlerinden sonra gerçekleştirilen, Anayasa Mahkemesinin usul yönünden bozması sebebiyle gerçekleşememiş olan Demokrat Parti mensuplarının siyasî haklarının iadesi konusu da vardır. Bu konunun sürüncemede kalması birtakım çevreleri harekete geçirmiştir. Bu çevreler Meclisin dışında değildir, içindedir. Demokrat Partililerin siyasî haklarının iadesi hususunda partiler arasında varılan mutabakatın bir noktadan bozulabilmesi için gayret gösterenler, meseleyi geciktirenler ve sürüncemede bırakanlar Meclisin dışında değil, içindedir. Zaman geçtikçe bu kasıt çok daha açık ve berrak bir şekilde görülecektir. Bugünden işaretleri çıkmıştır. Biz bu sebeple de Anayasa değişikliklerinin biran önce gerçekleştirilmesini ve partiler arasında varılan mutabakatın biran önce neticelendirilmesini beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım, İktüzük teklifinin muhtevasında da teklif sahipleriyle mutabık olmadığımızı ifade etmiştim. Meclislerimizdeki çalışmaların sıhhatli olabilmesi, Meclislerdeki bütün grupların Parlâmento çalışmalarına kendi güçleri oranında katılmasıyla mümkün olur. Anayasamızın emri de budur. İktüzük Anayasa-

nın bu hükümlerindeki mânâyı dikkate almamış görünmektedir.

Maddeler üzerinde müzakere yapmadığımız için ben birkaç maddede dikatimizi çeken olumsuz hükümlere işaret etmekle yetineceğim: 61 nci madde, kanunların tümü üzerindeki konuşmaları gruplar için 20 dakika, milletvekilleri için 10 dakikayla sınırlandırılmaktadır. Yarın reform kanunları gelecektir; bir tarafın reform taassubuyla üzerine gittiği, bir tarafın biz bunların teminatıyız iddiasını yerine getirebilmek için aceleye getirme hazırlığında bulunduğu kanunlar, millet hayatında önemli yeri olacak kanunlar 10 dakikalık, 20 dakikalık görüşmelerle buradan geçirilmek istenmektedir. Bunlarla memleketimizin hangi istikamette fayda göreceğini tespit etmek imkânı olmayacaktır.

Meclislerin bugüne kadarki işleyişleri bir yana, bugünkü iktidarın kim, muhalefetin kim olduğunun belli olmadığı bir dönemde bir çoğunluğa hangi çevrelerden aldığı tesirlerle hareket edeceği belli olmayan bir çoğunluğa, böylesine haklar tanınamaz, muhterem arkadaşlarım.

Salim bir çoğunluğa, iktidar hakkına sahip çıkabilen bir çoğunluğa belki bu hakların verilmesi konusunu düşünebiliriz; gelecek dönemlerin itibarlı çoğunlukları bu hakları kullanırlar. Fakat bugün kendi iktidar hakkına dahi sahip çıkamayan bir çoğunluğa bunları tanıdığınız gün, çıkacak reform kanunları kimin kanununu olduğu belli olmayacaktır.

Arkadaşlarım, 64 nci madde usul hakkındaki görüşmeleri 5 dakika ile sınırlandırmaktadır. Usul hakkında esaslı kararlar verilemediği takdirde aydınlanılmadan verilmiş olan kararların ışığında yapılacak müzakerelerde esasın zedelendiği her zaman görülmüştür.

Onun için, usul hakkında görüşülen önemli bir konu bahis konusu değilse, esasen Genel Kurulumuz her zaman bu tahditleri getirme imkânına sahiptir. Bunu bir kaide olarak İktüzüğe koyduğumuz zaman, yarın telâfi edilemeyecek birtakım sıkıntılar ortaya çıkabilir.

79 ncu maddede; âdeta Meclisin murakabe görevini tahdit eden ve hükümeti sorumsuz davranışlara itebilecek hükümler yer almıştır.

82 nci maddede, kanun maddelerinin işaret oyu ile neticelendirilmesi hükme bağlanmıştır, kaide olarak getirilmiştir.

Halbuki, kanun maddelerinin de, kanun maddesi yerine geçecek önergelerin de sahiplerinin Meclis çatısı altında belli olabilmesi için gerektiğinde açık oya sunulabilmesi lâzımdır. Bâzı devrelerde yapılmış engellemeleri önlemek bahanesiyle açıklık prensibinin her zaman yaşaması lâzımgelen Parlâmento çatısı altında bâzı istisnaları kaide haline getirmek mümkün değildir.

Demokrasiler açık rejimdir. Çıkarılan kanunlarda kimlerin reyinin olup olmadığını kontrolü vatandaş tarafından ve gelecek nesiller tarafından her zaman yapılabilmelidir. Bunu işletecek mekanizma açık oy mekanizmasıdır. Onu kaldırmak suretiyle yarın reform kanunları çıkacak, «Efendim biz bunlara rey vermedik, kimin verdiği belli olmadı» deme bahanesi ele geçirilmiş olacaktır.

Onun için, açık oylama mekanizmasını ortadan kaldıracak hiçbir çözüm yolunu bu İktüzük hükümleri içerisinde tutulmasını tasvibetmiyoruz.

83 ncü madde, milletvekillerinin ve grupların önerge verme haklarını büyük ölçüde tahdidetmektedir. Önergelerin, Meclis çalışmalarında, yerine göre, çalışmanın tümü kadar fayda getirdiği geçmiş tatbikatta görülmüştür.

Onun için, önergelerin tahdid edilmesine de karşıyız.

84 ncü maddenin getirdiği bir hükümle, bir kanunun istenilirse herhangi bir maddesi öne alınıp görüşülebilecektir. Yani, 30 maddelik bir kanun müzakere edilirken 29 ncü madde, 30 ncü madde öne alınarak görüşülebilecektir. Bu hüküm şu tarzda suiistimallere yol açabilir, muhterem arkadaşlarım.

Toplantının erken saatlerinde veya geç saatlerinde üzerinde münakaşa edilen, grupların hassasiyetle durduğu bir madde Mecliste 3 - 5 arkadaşımız otururken öne getirilip halledildi haline sokulabilir.

Halbuki, bir maddenin üzerinde tartışma varsa, o tartışmayı geçiştirmeden çözüm yoluna ulaştırmak kanunların sağlamlığı hususunda bir teminattır.

95 ncü madde ile, hükümetten sözlü ve yazılı soru hakkı büyük ölçüde ortadan kaldırılmaktadır. Benden önce konuşan bir sayın mil-

letvekili arkadaşımız bu hususa da işaret etmişti.

121 nci maddede getirilen bir hüküm, çeşitli hususların aynı anda açık oya tabi tutulabileceğini ifade etmektedir. Bâzı engellemeleri ortadan kaldırabilmek için konulan bu hüküm, aslında tatbikatta büyük çıkmazlar meydana getirecektir. 10 tane önergenin aynı anda oylan- dığını kabul ediniz, önergelerden 5'i kabul edilip, 5'i reddedildiği takdirde, hangisinin esas madde haline geleceğine karar vermek imkânı ortadan kalkacaktır. Bunları kaide olarak İktüzüğe koymak, sağlam bir İktüzük yapma niyetiyle bağdaşmamaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, onun için biz İktüzük teklifinin ve bu teklifin Anayasa değişikliklerinden önce görüşmesinin karşındayız. Bu fikre de iki günden beri gelmiş değiliz. Sayın Meclis Başkanının Başkanlığında partilerarası toplantıda da bu görüşümüzü ifade etmiştik. Başlangıçta da ifade ettiğim gibi şurasını kesinlikle ortaya koyalım ki, bizim üzerinde mutabakata vardığımız ve sonradan vazgeçtiğimiz bir İktüzük teklifi de yoktur. Bizim üzerinde mutabakata vardığımız, sonradan vazgeçtiğimiz bir çalışma takvimi de yoktur.

Onun için bu iki konunun istismar edilmesine bundan sonra müsaade edecek değiliz. Meclis çalışmaları birtakım kuvvet gösterileriyle, birtakım meydan okumalarla ve birtakım propagandaların malzemesini hazırlamak için vesile edilemez muhterem arkadaşlarım.

Hepinize saygılar sunarım. (D. P. sıralarından alkışlar)

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Bağcıoğlu Grup adına söz istemişlerdi.

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Evvelâ ben söz istemişim.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Tümü üzerinde müzakerelerine başladığımız Meclis İktüzüğü üzerinde Adalet Partisinin görüşlerini arz etmek için huzurlarınızdayım. Yüce Heyetinizi saygılarımla selâmlarım.

Çetin güçlüklerin bulunduğu bir ortamdayız. Rejimimizin kaderi, her türlü problemimizin önünde ehemmiyetini yine muhafaza ederek durmaktadır.

Büyük Meclisimiz normal günlere ulaşmanın çabasıdadır. Sorumluluklarının bilincine varanlar, bütün arızaları gidermenin iştiağı içinde bulunuyorlar.

Olağanüstü şartlardan olağan şartlara geçmek için bugüne kadar bir çok tedbirler almışsınız. Almakta da devam etmekteyiz. Şuurlu bir davranışın içinde olanlar aklın kurallarını daima hâkim kılmışlardır. Parlâmentonun üstünlüğü fikrini geçerli kılmada inançlarını şuurlarıyla pekleştirenler hiçbir gerilemeye iltifat etmeden çalışmalarına devam ediyorlar.

Halen müzakeresini yapmış olduğumuz İktüzüğü, uygulanmakta bulunan İktüzüğümüzle mukayese ettiğimiz zaman ortaya - şimdi kısa hatlarıyla arz edeceğim - bâzı hususlar çıkmaktadır. Uygulanmakta olan Dahilî Nizamname kanaatimizce görevini artık ifkmal etmiş, yenileşmeye muhtaç hale gelmiştir. Faydalı çalışmaları hedef olarak alanlar düşüncelerini bu istikamette geliştirerek müzakeresini yapmış olduğumuz İktüzüğü hazırlamışlardır.

Buna rağmen hazırlanan bu tüzüğün en iyi olduğunu hiçbirimiz iddia etmiyoruz. Ama bir şeyi, cümlemiz, insaf ölçülerinde ifade ediyoruz. Diyoruz ki; hazırlanan İktüzük halen uygulanmakta olandan çok iyidir.

Parlâmentolar, memleket ve millet hayrına olan faydalı çalışmaların yapıldığı yerlerdir. Bu çalışma, yine kendi mevzuatlarına göre işler.

Şimdi, bu çalışmaları daha yararlı kılmak için bir tüzük hazırlanmıştır. Bu tüzüğün hazırlanmasında hangi noktalardan hareket edilmiştir? Geniş bir perspektif içerisinde, objektif ölçüler içerisinde bunu kritiğe tabi tuttuğumuzda gördüğümüz şeyler şunlardır.

Evvelâ bu tüzük hazırlanırken uygulamada görülen bâzı aksaklıkların giderilmesi peşinen kabul edilmiştir. Onun için, hakkın suiistimaline cevaz verilmemesi noktasından hareket edilmesi öncelikle kabul edilmiştir. Sonra, esas konuları usul hükümlerinin aralık kapılarından girmek suretiyle yozlaştırmaya imkân verme hassasiyetine sahibolan kısımlar giderilmiştir.

En önemli yönü de, zamanı daha iyi kullanmayı temin edici bir anlayış, bu tüzüğün hazırlanmasında temel kaide olmuştur.

Böylece, bütün çalışmalar bir tek yöne sevk edilmiş bulunmaktadır. O da şudur. Çağımızın süratle oluşan her türlü problemleri en kısa zamanda ve en faydalı şekilde çözüm bulmak suretiyle Türkiye'yi yararlı hale getirmek. Bunda, bu anlayışta, bu düşüncede büyük ölçüde başarı sağlanmıştır.

Muhterem arkadaşlarımın burada yapacakları uyarmalarla bunun çok daha iyi hale geleceğine inancımız tamdır. Getirdiği yenilikleri genel bir anlayış içerisinde tetkik ettiğimiz zaman, bu yenilikleri kısa, sadece satır başlarını belirtmek suretiyle şu şekilde sınırlayabiliriz.

Senatonun ve Meclisin mevcudiyeti muvacehesinde, daha önce Senato olmayıp sadece Meclisin bulunması noktasında hareket edilmek suretiyle, kanunların birden ziyade görüşülmesini öngören maddeler bu İktüzükten çıkarılmış ve böylece kanunların Mecliste bir defa görüşülmesi temin edilmiştir.

Bir ikinci büyük yenilik; bir Danışma Kurulu kurulmuş ve böylece Danışma Kurulu, Meclise sevk edilen tasarılar üzerinde evvelâ o meseleyi pişirmek suretiyle Mecliste çok zaman kaybına imkân vermeden halledilmesini temin edecek çalışmaları kendi iç bünyesinde muhafaza etmiştir.

Bir üçüncü getirdiği yenilik; Başkanlık Divanının yeni teşekkül tarzı.

Bir dördüncü yenilik de; nisap, yoklama, oylama, ekseriyet meseleleri.

Muhterem arkadaşlarım, biz bu çalışmaları faydalı, Türkiye'nin yararına, zamanı boşa akıp giden bir zaman halinden çıkarıp, faydanın lehine işler hale getirmede bir takvim yapılmasını öngörmüşüz ve bunların Mart ayına kadar da çıkmasını takvimimizde yerlerine oturtmak suretiyle tanzim etmişiz.

Burada konuşan bir arkadaş, konuşmasının bir yerinde «Mart sloganını» ifade etmek suretiyle bâzı, bizim niyetlerimizin ve maksatlarımızın tamamıyla aksi istikametinde, kendi anlayışlarında yorumlamak suretiyle bir noktaya doğru getirmeye çalışmaktadır.

Şimdi bir hususu belirtmeye mecburuz. Diyoruz ki ilk günden bu yana, Parlâmentonun

çatısı altında bulunan arkadaşlarımızın her birinin ayrı, ayrı üzerinde hassasiyetle durduğu konu, olağanüstü şartlardan olağan hale geçilmedir. Nasıl geçilecektir? Tedbirlerin alınmasıyla. Bu tedbirlerin alınmasında ne yapılacaktır? Bir takvim yapılacak ve bu takvime de önemli meseleler konulacaktır. Bizim için bu tarih Marttir. Peki, engeli bir arazide yürüyen bu çalışmaları düzlüğe çıkarmak istemeyen arkadaşlarımız acaba hangi tarihi düşünmektedirler?..

Bundan bizim çıkardığımız anlam şudur : Olağanüstü halin devamında fayda umanların ifadesidir bu. (A. P. sıralarından alkışlar)

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Hem çıkarılmasını istiyoruz, biz.

M. VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Olağanüstü şartları ihdas eden kimdir?

MEHMET KILIÇ (Gaziantep) — 228 kişilik grubu siz teslim ettiniz.

BAŞKAN — Sayın Kılıç, lütfen müdahale etmeyiniz.

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Devleti komünistlere teslim ederken suçüstü yakalandınız. Hem Devleti komünistlere teslim edeceksiniz, ondan sonra da engelli araziden bahsedeceksiniz.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum müdahale etmeyiniz lütfen. Yerinizden bu tarzda müdahale edemezsiniz. Rica ediyorum Sayın Gündoğan, böyle müzakere yapamayızki.

ALİ NAILİ ERDEM (Devamla) — Parlâmento demokratik Cumhuriyetin kilit müessesesidir. Bu müessesenin dili, canlı ve olumlu çalışmalarının kaynağı olduğu hususundaki görüşü hâkim kılmada, siyasî partiler kendine düşeni yapmanın mutlak surette görevi içindedir. Yanlış ve haksız yorumlara imkân verecek olan bir Meclis görüntüsünü mü, yoksa her türlü art niyetlere zemin hazırlamayan bir Meclisi mi istiyoruz?

Ümit ve inancımız odur ki, bu çatının altında görev yapan...

SAMİ ASLAN (Denizli) — İstifa ettiğiniz zaman belli olur.

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyiniz lütfen.

MUSA DOĞAN (Kars) — İnanmak lâzım.
HASAN BASRİ ALBAYRAK (Rize) — Sende nerede o inanç?

BAŞKAN — Sayın Doğan, lütfen müdahale etmeyiniz. (D. P. sıralarından «Senetlerden ne haber sesleri».) Efendim, ben müdahale ediyorum. Sizin müdahaleniz sanırımki daha başka kargaşalıklara yol açabilir. Müsaade ediniz, görevimi ben yaparım.

MUSA DOĞAN (Kars) — Ben de sizin gibi bir milletvekiliyim. Ben niçin başka türlü kargaşalığa meydan vereyim?

BAŞKAN — Peki efendim, buyurunuz Sayın Erdem.

ALİ NAILİ ERDEM (Devamla) — Parlâmentonun çatısı altında görev yapanlar, parlâmento düşmanlarının eline yeni vesileler vermeyecek bir anlayışı paylaşmaktadırlar. Tasarının bu hususu bir büyük ölçüde sağlayacağına inanmaktayız. «Dedim, dedilere» girmeden, zatî meseleleri konuşmamızın esası yapmayı, doğru ve faydalı çalışmaların kaidesi olarak daima benimsemişizdir. Bu nedenle, bütün lâf atmalara rağmen, konuşmamı zâtî meseleye hisar ettirmeye devam edeceğim. Söylemek istediğini, herhangi bir şeyi bahane ederek ifade etme politikasına itibar etmek ne söyleyene, ne söylenmek istenenlere bir fayda getirir. Polemik ve demogojinin doğruyu arayanla aşinalığı yoktur. Bizim kapımızdan ne girmiştir, ne de girme fırsatını bulduğunda oturma imkânını bulabilmiştir. Topluma yararlı olan çalışmaları takdirle karşıladık. Bu anlayışı nerede, kimde, gördüysek yardımcı ve takdîrkârı olduk.

Bu itibarla, büyük bir emeğin mahsulü olan İktisadî tasarılarında çalışmalarını esirgemeyenlere huzurlarınızda teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu konuşmada bir şey daha tespit ettim, sayın arkadaşlarım, bir grup adına konuşma yapan temsilci arkadaş Sayın Meclis Başkanıımızın ifadesine konuşmasında yer vermek suretiyle şöyle bir ifadede bulundular : «Sayın Sabit Osman Avcı zamanında çıkmış.» Bununla anlatılmak istenen şey şu mudur? Eğer bu tasarı Ferruh Bozbeyli zamanında çıkmış olsaydı takdîrkârı olacaktı da, Sabit Osman Avcı zamanında hazırlandığı zaman tenkitçisi mi olacaktıdır?

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Hukukçu o, hukukçu.

ALİ NAILİ ERDEM (Devamla) — Büyük boy aynalarda kendilerini görmeye alışmış olanların eline, kendilerine bakmak için ufaklık bir el aynası verildiğinde, o el aynalarında kendilerinin sadece bir parçasını görmenin biriciliğini daima devam ettirirler. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar)

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Hiç ilgisi yok, bizim de emeğiniz var, o maddelerde.

BAŞKAN — Sayın Korkmazcan, rica ediyorum.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sizin aynanız o, imzalarının haysiyetine sahip çıkamayanlar onlar, sizin gibi.

ALİ NAILİ ERDEM (Devamla) — Hür fikrin geçerliliğe azamî hassasiyeti gösteren Parlâmentomuzda bu tasarının maddeleri üzerinde yapılacak müzâkereler sırasında da yeni fikirler ortaya konulacak ve tasarı hür iradenin eseri olarak tamamlanacaktır.

Yüce Heyeti saygılarımızla selâmlarız. (A.P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergesi gelmiştir. Komisyon da söz talebetmişti.

Buyurunuz Sayın Akçalı.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Anayasamızın 85 nci maddesi; «Meclisler çalışmalarını kendi yaptıkları İktüzüklerin hükümlerine göre yürütürler» demektedir.

Millet Meclisimiz, Anayasanın bu gereğini yerine getirmek için 10 seneyi aşkın bir zamandan beri çalışmaktadır. Anayasamızın kabuyünden beri geçen zaman içinde Meclisimizin Sayın Başkanları böyle bir İktüzüğün yapılması için gayret sarf etmişler ve başlatılan çabalara öncülük yapmışlardır.

Bu çalışmalar, Sayın Sirmen tarafından başlatılmış, Sayın Ferruh Bozbeyli tarafından devam ettirilmiş ve nihayet Sayın Sabit Osman Avcı tarafından ele alınarak bugüne kadar getirilmiştir. Bugün İktüzük teklifi olarak huzurunuzda getirilen metin 10 senelik bir çalışmanın sonucu olarak hazırlanmıştır.

İki sene kadar evvel Sayın Meclis Başkanı Avcı'nın başkanlığında toplanan Partilerarası

Komisyon huzurunuzda gelen teklifi 18 ayı geçen bir zaman içinde teklif haline getirerek Yüce Meclise sunmuştur. Bu suretle hazırlanan teklif, 6 aya yakın zamandan beri Anayasa Komisyonumuzda çalışma konusudur.

Bugün görüşmesine başladığımız raporun genel gerekçesini izah etmeden önce, Anayasamızın geçici 3 ncü maddesi gereğince yürürlükte olan Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin tarihçesinden birkaç kelime ile bahsetmek isterim.

Meclis Başkanlığı Müşaviri Sayın Şükrü Efem tarafından tutulan notlara nazaran Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesinin esasî Birinci Mesrutiyyet Meclisi Mebusanı tarafından kabul edilen Nizamname-i Dahilidir ve bu Nizamnamenin kabul tarihi 1877'dir.

İkinci Mesrutiyyetin ilânından sonra da uzun müddet bu Nizamnamenin tatbikine devam edilmiştir. Bir zaman sonra Nizamname-i Dahilinin ihtiyaca yeter olmadığı tespit edilerek yeni birtakım projeler hazırlanmıştır. 1910 yılında başlatılan Nizamname-i Dahilinin değiştirilmesi çalışmaları 1915 yılına kadar bir sonuç vermemiştir. Ancak 1915 yılında 1910 yılında hazırlanan tadil projesinin bir kısmı Meclislerde kabul edilmiş, fakat tamamının kabulü mümkün olmamıştır.

Bununla birlikte 1910 tarihli proje, kabul edilen ve edilmeyen kısımlarıyla birlikte bastırılarak Meclislerimizde uygulamaya konulmuştur. 23 Nisan 1920'de Anadolu'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk iş olarak 26 Nisan 1920 tarihinde aldığı bir kararla Osmanlı Meclis-i Mebusanı Nizamname-i Dahilisinin yeni bir İktüzük yapılmasına kadar Meclis çalışmalarında tatbik edilmesini kararlaştırmıştır. Bununla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisinde İktüzük yapılmasına dair çalışmalar durmamış iki defa yeni proje hazırlanmış ve fakat bu projelerin kabulü mümkün olmamıştır.

Nihayet 1927 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusanı Nizamname-i Dahilisi sadece dil, üslûp ve tertip yönünden düzeltilmiş ve 40 seneyi aşan tatbikatta ortaya çıkan örf ve âdetler, (Meclis kararları da buna ilâve edilerek) bugünkü şeklini almış ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2 Mayıs 1927 tarihinde aldığı bir kararla bugünkü haliyle yürürlüğe konmuştur.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Yukarda kısaca arz ettiğim Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinin tarihine ait kısa notlar şunu ispatlamaktadır. Meclislerin kendi içtüzüklerini yapabilmeleri kolay bir iş değildir. Anadolu'nun ortasında yeni bir Devlet kurmuş, Millî Mücadeleyi başarmış bir Meclis bile kendi içtüzüğünü yapmakta büyük bir güçlük çekmiştir. Derli, toplu iç nizamnamesini yapabilmek için kuruluşundan 7 yıl geçmesi gerekmiştir.

Meclislerin kendi içtüzüklerinin yapılmasında karşılaştığı en büyük güçlük meselenin bünyesinden doğmaktadır. İchtüzükler Meclislere, Meclislerde bulunan siyasî parti gruplarına ve bizzat Meclis üyelerine birtakım çalışma tahditleri, çalışma yöntemleri getirirler. Bu yöntemler çalışmaların bir ölçüde şartlandırılmasıdır. Bu şartlandırma Meclisin topyekûn iradesinin salim ve kısa yoldan belirtilmesi için kaçınılmaz bir gerek olduğu halde şahıs, şahıs Meclis üyelerine fazla sempatik gözükmezler. İchtüzükleri yapan heyetler ve o heyetin mensupları içtüzükleri yaparken kendi siyasî tercihlerini bir müddet için unutmak zorundadırlar. Kendilerini objektif bir tercihin potası içinde eritmek zorundadırlar. Bunun için Meclislerce kabul edilen içtüzük metinlerinin tamamına bütün üyelerin % 100 katılmaları her zaman mümkün olamamaktadır.

Metinler, Meclislerden geçerken ortak yollar aranarak, ortak yollar bulunarak hazırlanır ve bu hazırlanan metinlere müspet oy verenler her zaman, her noktasıyla bu metinlere % 100 katıldıkları için değil, % 80, % 90 oranında katılabildikleri için müspet oy verirler. Bu mânâsıyla bir içtüzüğün komisyonlarca ve Meclislerce kabulü % 80, % 90 nispetinde iyi olan bir metnin yürürlüğe konulabilmesi için şahsî ve siyasî tercihlerinden % 10, % 20 nispetinde fedakârlık yapılmakla mümkün olur.

Kısaca belirtmek gerekirse; Meclislerin içtüzüklerini kolayca yapabilmeleri bütün üyelerinin fert, fert böyle bir fedakârlık yapabilme yeteneğine sahip olmalarına bağlıdır.

Yüce Meclisin tasviplerine sunmuş olduğumuz rapor hazırlayan ve kabul eden Anayasa Komisyonumuz tatbik ettiği usul ve eriştiği anlayış havası içinde bir rapor üzerinde ittifak ederek huzuruza gelmiştir. Huzuruza getirdiğimiz içtüzük teklifinin 8 - 10 maddesi

hariç, diğer bütün maddeleri Komisyonumuzda temsil edilen 5 siyasî partiye mensup üyelerin tamamının ve bugün Komisyonumuzda üye bulunmayan bazı kıymetli bağımsız üye arkadaşlarımızın ittifak oylarıyla kabul edilmiştir. Bu hususu Anayasa Komisyonumuzun çalışmalarına hâkim olan anlayış ve üstün vatanseverlik hislerinin bir örneği olarak Yüce Meclisin dikkatlerine arz etmek isterim.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Huzurunuzda bulunan Anayasa Komisyonumuzun değiştirilme metninin genel gerekçeleri raporumuzda geniş surette izah edilmiştir. Kısaca arz etmek gerekirse, bu gerekçeler başlıca şunlardır: 1961 Anayasasının kabul ettiği çift Meclis sisteminin kendisine mahsus gerekleri vardır. Yine 1961 yılından beri uygulanan «Çok Partili Meclis sisteminin» ortaya çıkardığı birtakım gerekler vardır.

Eski içtüzüğün tatbikatında tartışmalara yol açan birçok hükümlerin açıklığa kavuşturulması gereği doğmuştur. Eski içtüzüğün zaman kaybına yol açan birtakım usullerinin Batı demokrasilerindeki örneklerine uygun tarzda basitleştirilmesi gereği duyulmuştur. Bu gereklerle hareket eden Komisyonumuz değiştirilme metnini hazırlamıştır. Bu hazırlanan metnin genel prensipleri de şunlardır:

Eski metindeki uzun ve teferruatlı maddeler basitleştirilmiş, pratik hale getirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinin birtakım hükümlerinin altmış yılı aşkın bir tatbikattan sonra hâlâ canlılığını muhafaza eden maddeleri, gerek aynen, gerek mealen Komisyonumuz değiştirilmesine aktarılmıştır.

İchtüzüklerde, Anayasanın ve özel kanunlarının usule ait hükümlerinin tekrar edilmesinin gereği görülmemiş ve hattâ bu nokta zararı bulunarak, bu tarz maddeler metinden tamamen çıkarılmıştır ve bu suretle de her Anayasa değişikliğinde veya usule ait kanunların her değişmesinde içtüzüklerin de değiştirilmesi gibi gereksiz bir işlemin yapılması önlenmiştir.

Milletvekillerinin söz söyleme ve önerge verme hakları kısıtlanmadan Meclisi daha süratli çalıştırabilecek tedbirler bulunmuştur.

Batı demokrasilerinin uzun tecrübelerinden sonra kabul ettikleri bünyemize uygun birtakım tedbirler Komisyon metnine yansıtılmıştır.

Kaynak olarak, Cumhuriyet Senatosu İktüzüğünden, Belçika, Fransa, İtalya, İngiltere, Federal Almanya, Avrupa Konseyi İstişari Assemblesi iktüzüklerinden ve uzun yıllar Parlamento tecrübeleri olan üyelerle, Meclis görevlilerinin tecrübelerinden yararlanılmıştır.

Siyasî parti gruplarımızın İktüzük hakkında görüşlerini öğrenmek için çalışmalar yapılmış, öğrenilebilen noktalar Komisyona değerlendirilmiştir.

Yukarda arz edilen gerekçe ve prensiplerle, ilk teklifte 356 madde, ikinci teklifte 326 madde, son teklifte 274 madde olduğu tespit edilen İktüzük, 162 maddeden ibaret, kısa, pratik, basit ve kolay anlaşılabilir bir metin haline getirilmiştir.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

İktüzüklerin meclislerce kabulünü güçleştiren ve meselenin özünden doğan birtakım güçlükleri olduğunu yukarıda arz etmiştim ve yine sizin adınıza ve sizin niyabeten görev yapan Anayasa Komisyonumuzun bu güçlüğü aşmayı başardığını ve bir metin üzerinde ittifaka ulaştığını ayrıca belirtmiştim. Arz etmek isterim ki, huzuruza gelen raporun bir tek muharriri yoktur; bu metin bir tek kaleminden çıkmamıştır. Bu değiştirilme anonim bir eserdir. Öyle bir eserdir ki, on yıl içinde Yüce Meclisinizde görev almış bir üye, bu metnin bir cümlesini yazmış, diğeri bir kelimesini ilâve etmiş, bir başkası virgülünü noktasını koymuştur.

Şüphesiz, bu eser dünyanın en güzel eseri değildir ve şüphesiz bu eser Yüce Meclisimizin yapabileceği en güzel eser de değildir. Bununla birlikte şuna inanıyoruz ki, bu eser Yüce Meclisimize sunulmaya lâyık, Yüce Meclisinizce tartışmaya değer bir hale getirilmiştir.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Elbette raporumuzun birtakım eksikleri, birtakım hataları olacaktır. Yüce Meclisimizin kıymetli üyelerinin tamamının son noktasına kadar bu metinlere katılmaları belki mümkün değildir. Ancak, inanıyoruz ki, raporumuzu dikkatle tetkik eden üyeler bu rapor içerisinde büyük bir kısmının kendi görüşlerine, kendi sağduyularına uygun olacağını göreceklerdir.

Raporumuzun hatalı ve eksik yönleri Yüce Meclisimizde yapılacak çalışmalarla muhakkak düzeltilecektir.

Muhterem milletvekillerinin vatanseverlik ve fedakârlık duygularıyla ümid ediyoruz ki, İktüzük teklifi Meclisimizin onayına mazhar olacak ve İktüzük haline gelecektir. Yüce Meclisimizde görev yapan partilerimizi, teker teker üye arkadaşlarımızı uzun çalışmalardan sonra huzura gelen bu teklifin kabulü için yardıma çağırırmaktayız.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; birkaç kelime ile İktüzük teklifinin tümü hakkında yapılan konuşmalar hakkında görüşlerimizi arz etmek isterim.

Memnuniyetle belirtmemiz gerekir ki, İktüzük teklifinin tümü hakkında söz alan bütün konuşmacılar, bu teklifin çıkarılması gerektiği ve anahatlarıyla olumlu olduğu noktasında birleşmişlerdir. Sayın konuşmacıların bu yoldaki beyanlarını takdirle karşılıyoruz. Ancak, sayın konuşmacıların, İktüzüğün konuşulmasına başlama zamanının tayini yönünden bazı görüş ayrılıkları olmuştur. Bu husus ise İktüzüğün esasını zedeleyecek bir nokta değildir ve Yüce Meclisimizin kararıyla çözümlenmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Sözcüsü Durakoğlu'nun tenkitlerinin birçoğu İktüzük teklifinin maddelerine taallük etmektedir. Bu noktalardaki görüşlerimizi konuşmalar maddelere geldiği zaman arz edeceğiz.

Ancak Sayın Durakoğlu, tasarının tümü hakkında yaptığı konuşmasında, «Bir kanun tasarısı veya teklifinin komisyonlarca önce Anayasaya uygunluğu tetkik edilir. Bu hususta, yani tasarının Anayasaya uygunluğu yönünden incelendiği hususunda Komisyon raporunda herhangi bir kayıt yoktur,» denmektedir. Sayın Durakoğlu'nun söyleşi şeklinde İktüzük bütün yönleriyle Anayasaya uygunluk yönünden incelenmiştir. Ancak, bu tarz inceleme her zaman yapıldığı halde, «Tasarı Anayasaya uygunluk yönünden incelendi,» gibi bir kaydın rapora konması teamülden değildir. Bhusus şunda tasarının tümünü görüşmekteyiz. Tasarının tümünün Anayasaya uygun olup olmadığı münakaşası dahi yapılamaz. Çünkü Anayasamızın 85 nci maddesi sadece İktüzüğün yapılmasına müsaade etmemiş, bunu emretmiştir. Anayasada, «Meclisler İktüzüklerini yapamazlar,» diye bir kayıt olmadığına nazaran, tasarının tümünün Anayasaya aykırılığı iddia dahi edilemez.

Konuşmacıların ve bilhassa Sayın Durakoğlu ile Sayın İmer'in üzerinde durdukları ikinci nokta, İktüzük değiştirildiği zaman, İktüzük değişikliğinin Anayasa değişikliğinden önce yapılması halinde, Anayasa değişikliğinden sonra yeniden İktüzüğün değiştirilmesi gerekeceği görüşüne katılmıyoruz. Zira, Komisyonumuz, Anayasanın veya usul hükümlerini taşıyan kanunların değişmesi halinde, İktüzüğün de değiştirilmesi gibi gereksiz bir formaliteyi ortadan kaldırmak için bir prensip kararına varmıştır. Anayasa ve kanun hükümleri, hukuk hiyerarşisinde üstün hukuk kaideleridir. Bu kaideler İktüzüklerde - ister tekrarlınsın, ister tekrarlanmasın - Meclislerce uygulanması zorunlu kaidelerdir. Bu sebeple de, usule ait bütün Anayasa ve kanun hükümleri tekliften çıkarılmıştır. Ve zaruret olmadıkça Meclislerce Anayasada veya usul hükümlerini taşıyan kanunlarda yapılacak değişikliklerin İktüzüğe konulmaması kararlaştırılmıştır ve bu husus da raporumuzun gerekçesinin 5 nci maddesinde açıkça belirtilmiştir. 5 nci maddeyi tekrar okuyarak sayın üyelerin ıttılama arz ediyorum: 5 nci madde;

«Teklifte Millet Meclisi çalışma usulünü ilgilendiren Anayasada ve kanunlarda mevcut hükümler aynen nakledilmiştir. Anayasa ve kanunlar hiyerarşik alanda daha üstün hukuk kaideleridir. Bunların İktüzükte nakledilmesi hasıvdır. Heride bu hükümlerin değişmesi, İktüzük maddelerinin de buna paralel olarak değişmesini gerektirir ki, böyle bir muamelenin lüzumu yoktur. Bu sebeple, zaten Anayasa ve kanunlarda mevcut İktüzük hükümleri Komisyon metnine alınmamış, bu tarz maddeler tayedilmiştir. Bu sebeple sayın konuşmacıların bu gerekçesine de katılmamız mümkün olmaktadır.

Diğer yandan, bildiğimiz kadarıyla, teklif edilen Anayasa değişiklikleri Yüce Meclisinizce kabul edildiği halde dahi Millet Meclisi İktüzüğünün değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün ona uydurulması gereği doğacaktır. Yani kısaca arz etmek istiyoruz ki, Millet Meclisine teklif edilen Anayasa değişiklikleri kabul edilmediği takdirde İktüzüğümüzde bir boşluk hâsıl olmayacak, kabul edildiği takdirde dahi İktüzüğümüzün yeniden değiştirilmesi lüzumu doğmayacaktır.

AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Ne şekil alacağını biliyor musunuz?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Aynı prensibe bağlı kaldığımız takdirde öyle olacaktır.

Diğer konuşmacıların konuşmalarının büyük bir kısmı maddelere taallük etmektedir. Daha evvelce de arz ettiğimiz gibi, maddelerde o konuşmaların yeri geldiği zaman Komisyonun görüşü arkadaşlarımıza açıklanacaktır.

Sayın arkadaşımız Kubilay İmer, fihrist çıkarmamızı ve bu fihristi sonradan bastırmamızı tenkit ettiler. Fihristler raporların mütemmim cüz'ü değildir. Biz, arkadaşlarımıza bir kolaylık olsun diye fihrist çıkartıp dağıttık. Bu fihristi Başkanlık Müşavirimiz Sayın Şükrü Efem hazırlamıştır; kendisine bu gayretinden dolayı Meclis huzurunda teşekkür ederim.

Arkadaşlarımız halen bir indeks hazırlamaktadırlar. Kanunun müzakeresi bitinceye kadar bu indeks yetiştirildiği takdirde bastırılacak, arkadaşlarımıza dağıtılacaktır. Bu da, arkadaşlarımızın teklifi daha kolayca tetkik edip incelemelerine imkân hazırlayacaktır.

Sayın İşgüzar, «Milletvekillerinin hakları kısıtlanmıştır,» demiştir. Biz bu kanaatte değiliz; maddelerde sırası geldiği zaman, yapılan çabuklaştırma tedbirlerinin, milletvekillerinin haklarını kısıtlıyarak değil, milletvekillerinin haklarını teyit ederek yapıldığını Yüce Meclisin ıttılama arz edeceğiz.

Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; Türk Milleti Cumhuriyetin 50 nci yılını kutlama hazırlığı içindedir. Bu kutlama için yollar, köprüler, barajlar yapılmakta, törenler düzenlenmekte, broşürler, kitaplar hazırlanmaktadır. Bütün bu hazırlıkların Türk Milleti için büyük bir önemi olduğu muhakkaktır. Ancak şurasını bilhassa belirtmek isteriz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Cumhuriyetin 50 nci yıldönümünde Türk Milletine en büyük hediyesi, bu İktüzüğün kabulü olacaktır.

Atatürk'ün kurduğu Yüce Meclis, Türk Milletinin bağrından çıkan mümessilleriyle Cumhuriyetin 50 nci yılında kendi İktüzüğünü yapmak gibi büyük bir işi başarmış olarak bu bayrama katılacaktır. Huzurunuzda bulunan İktüzük teklifinin, çalışmalarınızla daha mükemmel hale getirilmesini diler, hepinizi hürmetle selâmlarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Bağcıoğlu.

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin kıymetli üyeleri; Adalet Partisi Grubu adına, müzakere etmekte bulunduğumuz Millet Meclisi İçtüzüğü hakkında kanaatlerimizi bildirmek üzere huzurunuzda gelmiş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, konuşmalarım çok kısa bir zaman çerçevesi içerisinde, bazı teknik yönleri aydınlatmak bakımından olacaktır. Bu sebeple Adalet Partisi Grubu adına ikinci konuşmacı olarak huzurunuzdayım.

Millet Meclisi İçtüzüğü, benden evvel konuşan bazı grup sözcülerinin ifade ettikleri gibi, âdeta kaptıkaçtıya getirilme, çok kısa bir zaman içerisinde olup bittiye getirilme havası içerisinde çıkarılmamaktadır. 1961 yılından bu yana yeni Anayasa, 27 Mayıs ihtilâlinden sonra kabul edilmiş olan Anayasa, 85 nci maddesinde ve geçici 3 ncu maddesinde yeni bir İçtüzük yapılmasını emrettiği halde, o tarihten bu yana geçen 11 senelik zaman içerisinde Millet Meclisi hâlâ İçtüzüğünü kabul edememiş bulunmaktadır. 11 senelik bir çalışmanın bir kaptıkaçtı mahiyetinde telâkki edilmesi çok kısa bir zaman içerisinde olup bittiye getirilmesi hakkındaki sözlerin ne derece samimî olduğuna işaretle sözlerime başlıyorum.

Sevgili arkadaşlarım, bu çalışmalar 1963 yılında başlamıştır. 5 Ocak 1963'de (2/379) Esas sayılı İlayla Millet Meclisi İçtüzüğü teklifi hazırlanmış, Anayasa Komisyonu çalışmalar yapmış, 9 Temmuz 1961 günlü ve 13 ilâ 16 . 6 . 1965 ve 25 sayılı raporlarla İçtüzük hakkında kanaatler düzenlenmiştir. Dönem bitmiş, maalesef bu rapor görüşülemedi ve hükümsüz sayılmıştır.

İkinci dönemde siyasî parti temsilcilerinin iştirakiyle muhtelif toplantılar yapılmış, çalışmalar sonunda yeni bir teklif hazırlanmış, 2/372 esas sayılı olan bu teklifte, maalesef, Anayasa Komisyonunda metin haline getirildiği halde gündeme kadar gelemeden devrenin sonu gelmiştir.

Üçüncü dönemde, 2/55 sayı ile Anayasa Komisyonunca hazırlanan mezkûr teklif, tekrar ihya edilmiş ve Anayasa Komisyonunda şimdi müzakere ettiğimiz teklif haline getirilmiştir. Bu yeni teklif, 2 nci dönemde 2/372 sayı ile tek-

lif haline sokulduktan sonra yürürlükteki, yani Dahilî Nizamname ismi altında içtüzük olarak tatbik ettiğimiz hükümlerden de faydalanılmıştır.

Muhterem arkadaşlarım, saymış olduğum şu bir iki cümle içerisindeki sözlerden de anlaşılmaktadır ki, 63 yılından bu yana yani 1961 yılında toplanan Millet Meclisinin hemen onu takibeden ikinci senesinden sonra içtüzük tanzim edilmesi için o zamanki Meclis idareleri, parti grupları ve milletvekilleri büyük bir gayretin içine girmişler ve bugün müzakere etmekte bulunduğumuz içtüzük teklifi hazırlanmış bulunmaktadır. Durum böyle olunca, hakikatler böyle olunca bu içtüzük müzakerelerinde kürsüye çıkıp İçtüzük müzakerelerini sırf baltalamak maksadıyla ve başka maksatla İçtüzük müzakerelerinin bir oldu bittiye getirilmesini söylemek ne dereceye kadar doğrudur? Onun takdirini umumî efkâra bırakıyorum.

Muhterem milletvekilleri, Adalet Partisi olarak, müzakere etmekte bulunduğumuz içtüzük teklifinin Anayasa Komisyonunda müzakeresinden önce sayın Meclis Başkanı Avcı tarafından bütün parti gruplarına yazılan bir yazı üzerine, bütün parti gruplarında özel komisyonlar teşkil edildi. Bu komisyonlar, Anayasa Komisyonuna henüz teklif gelmeden önce sayın Meclis Başkanına parti gruplarının kanaat ve fikirlerini bildirdiler. Zaten bu teklif, kadük olan tekliflerden alınan hükümler, bilâhara ihya edilen ve yeniden yürürlüğe girmesi için Komisyonca benimsenen teklifler Dahilî Nizamname ismi altında içtüzük olarak tatbik ettiğimiz, bugün halen içtüzük olarak tatbik ettiğimiz 924 Anayasasına paralel olarak hazırlanmış olan eski içtüzükteki hükümler, toplamı itibarıyla bir araya getirilme amacıyla hazırlandığından, parti grupları kendi partilerinin fikir ve kanaatlerini, özel olarak seçtikleri komisyonlar marifetiyle Meclis Başkanlığına bildirmişler, Meclis Başkanlığı da bu fikir ve kanaatleri, Anayasa Komisyonuna gelmeden önce birleştirmiş ve ondan sonra teklifi Anayasa Komisyonuna götürmüştür. Böyle olunca, âdeta şimdi müzakere ettiğimiz içtüzükte bütün siyasî parti gruplarının bir iki mesele müstesna, mutabakata varmış olduklarını söylemek yanlış olmaz.

Ancak, Adalet Partisi olarak bu İçtüzük çalışmalarında ne derece mesai sarfettiğimizi, han-

gi meseleler üzerine ne derece eğildiğimizi za-
bitlara dercetmek maksadıyla bir kaç mesele
hakkında teknik bâzı maruzat arz ediyorum.

1. — Evvelâ, bu İctüzük teferruata ait mad-
deleri olmaması, çok uzun şekilde yazılmaması
bakımından tercih edilmesi gerekir mahiyette-
dir. Anayasa Komisyonunda İctüzük teklifi iki
yüz küsur madde olduğu halde, Komisyonda ya-
pılan çalışmalar sonunda yüz küsur maddeye
indirilmiş, âdeta fuzulî gibi görünen ve üyele-
rin Meclisteki müzakereleri sırasında malûmu
ilâm kabilinden tekrarlamalardan ibaret olan
bütün maddeler çıkartılmış, böylece İctüzük da-
ha amlaşılır, daha kısa, üyelerin okudukları za-
man meselelerin üzerine eğilmelerini kolaylaş-
tırıcı bir hale sokulmuştur. Bu bakımdan, 274
maddeyi 162 esas maddeye, 6 geçici maddeyi de
2 geçici maddeye indiren Anayasa Komisyonu-
nun bu çalışmalarını övmek gerekir.

Müzakerelerde bâzı fuzulî muamelelerin ayık-
lanmış olması, kasıtlı engellemelere mâni olu-
cu müesseselerin kabulü ayrıca takdire şayan-
dır.

İki kere müzakere meselesini de Anayasa
Komisyonu halletmiş ve İctüzükten çıkarmış bu-
lunmaktadır.

Muhterem milletvekilleri, 1924 Anayasasına
paralel bir şekilde tatbik edilmiş, tanzim edil-
miş ve tedvin edilmiş bulunan, den tatbik et-
tiğimiz Dahilî Nizamnamenin yani İctüzüğün o
derece Meclis müzakerelerini uzatıcı maddeleri
vardı ki, bu maddelerin bütün siyasî parti grup-
larını, bazen iktidarları bazen muhalefetleri
ne derece sınırlendirmiş olduğunu hattâ şu
Mecliste birçok fuzulî ve kimsenin kabul ede-
meyeceği, uygunsuz denebilecek hadiselerin
zuhuruna sebebiyet verdiği hatırlanırsa, bun-
lardan bir tanesi olan iki müzakerenin tek mü-
zakereye indirilmesinin bize ne kadar sürat
sağlayacağı kendiliğinden ortaya çıkar. 1924
Anayasası tek meclis esasını tanzim ediyordu.
Tek meclis esasında iki müzakere belki lüzum-
lu idi; ama Millet Meclisinin yanında bir meclis
daha, bir meclis mahiyetinde daha olan Se-
nato yeni Anayasa ile getirildiğine göre ve
kanunlar evvelâ Mecliste, sonra Senatoda, bâzı
kanunlar, Bütçe Kanunu gibi, evvelâ Senatoda
sonra Mecliste görüşüldüğü halde, hem orada,
hem burada iki defa daha müzakere edilmesi,

böylece efkârı umumiyenin ve bazen basının
anlayamayacağı tarzda ivedilik önergelerinin
kabulüne burada artık lüzum kalmamıştır.

Kısa görüşme esasını da getirmiş bulun-
maktadır. Yalnız, biraz daha kısaltılmış olarak.
Başkanvekillerinin oylamalara iştirak etmesi
veya etmemesi hususunda yapılan müteaddit
müakasalar sonunda Başkanvekillerinin oylama-
lara iştirakinin doğru olduğu, ancak Başkan-
vekillerinin siyasî meseleler hakkında bu kür-
süden ifade edebiliş edemeyecekleri hakkında
bir hüküm getirilmemiş bulunmaktadır. Bu
husus Yüce Parlâmento tabii müzakere sıra-
sında takdir edecektir. Yalnız, kanaatimiz,
Anayasa Mahkemesinin bir kararı var, o ka-
rarına paralel olarak Meclis Başkanvekillerinin
yalnız müzakere mevzularına taallük eden me-
selelerde fikir ve kanaatlerini ifade etmeleri,
onun dışında Parlâmento üyeleri gibi bu kür-
süden siyasî münakaşalara katılmamaları lâ-
zımgeldiği hakkındadır.

Evvelâ projede 106 ncı madde olarak tanzim
edilmiş olan, sonra Anayasa Komisyonunda
madde numarası değişen «ret» istemi kısaltıla-
rak kabul edilmiştir ki, bu da Adalet Partisi
grubu olarak arzu etmekte olduğumuz bir hu-
sustu. 110 ncü maddede, birçok maddelerin bir-
likte oylanması hususu maalesef, fikir ve ka-
naatimiz bu olduğu halde komisyonea kabul
edilmemiş, yalnız, bütün müzakereler sonunda
oylamaların aynı günde, yani ayrı bir günde
oylama yapılması esası kabul edilmiştir ki, bu
husus müzakerelere gereği kadar sürat sağla-
yacaktır.

Değiştirelerin tümünün toplanarak işaret
oyu ile halledilmesi yine Mecliste birçok tıka-
mıklıklara yol açmayacak ve sürati sağlayacak-
tır.

Divan üyelerinin bir veya ikisinin kasıtlı
olarak çekilmeleri hallerinde ne gibi bir tedbir
alınacağı hususu, maalesef İctüzükte Anayasa
Komisyonunca kabul edilmiş olan kısımda belir-
tilmemiştir ki, Adalet Partisi Grubu olarak
vermiş olduğumuz özel mütalâada ileri sür-
düğümüz bu hususu tekrar benimsiyoruz,
ifade ediyoruz. Zira metin haline getiril-
mediği takdirde, ileride bir mesele ola-
rak Meclisin huzuruna çıkabilir. Divanda bu-
lunan kâtiplerden bir veya bir kaçının Divanı

kendi arzusu ile veya mensubolduğu grubunun tahrik ve teşviki ile terketmiş olması müzakereleri aksatabileceğinden, Başkanın bir başka Divan üyesini çağırması şeklinde bir madde, meselâ, tanzim edilebilir.

Komisyonundan, önce 119 neu madde olarak ve Anayasa Komisyonunda 88 nei madde olarak kabul edilmiş olan bir hususa da değinmeden edemeyeceğim. Burada, verilmiş olan önergelerin münasip bir zamanda Başkan tarafından müzakerenin kesilerek okunması esası vardı. Halbuki Anayasa Komisyonunda bu husus değiştirilmiş ve 500 kelimeyi geçen gerekçelerin, 500 kelimeyi geçmeyen hülâsalar şeklinde Başkan tarafından münasibolduğu bir zamanda müzakerenin kesilerek Yüce Heyete sunulması esası kabul edilmiştir ki, bu da kasıtlı engellemeleri önleyici niteliktedir.

Gensoru müessesesine gelince, kasıtlı engellemelerin kesin olarak önlenmesini temin edici bir maddenin İktüzükte yer aldığı iddia etmek zordur. Her ne kadar eskiden olduğu gibi artık her milletvekili, bir veya iki milletvekili gensoru önergesi veremeyecek, on kişi ancak bunu verebilecek ve siyasî parti grupları verecektir. Bu husus dahi bâzı arkadaşlarımız tarafından, bâzı gruplar tarafından tenkid edilmekte ise de, yine bir tek şahsın duyacağı haleti ruhiye içerisinde etrafına on kişi toplaması ve böyle bir engellemeyi kasıtlı olarak yapması mümkün bulunduğundan, kesin şekilde, kasıtlı engellemeleri önleyici, gensoru mevzuunda bir hüküm getirildiği kanısında değiliz parti olarak. Ancak, bunun bir Anayasa meselesi olduğunu takdir ediyoruz, Anayasada bir değişiklik yapılmasını da temenni ediyoruz, zabıtlara geçmesi bakımından söylüyorum, bu Meclisin ileride yapacağı müzakereler sırasında, müzakerelerini, hangi parti iktidarda olursa olsun engelleyici mahiyette, kasıtlı engellemelerin tamamıyla önüne geçecek, bunları tedbirlerle kısıtlayacak değil, hattâ tamamıyla ortadan kaldıracak tedbirleri almak hepimizin vazifesi olmak lazımdır. Çünkü, parlâmentonun dıştaki görüntüsünü eğer iyi istiyorsak, parlâmentonun çalışmalarının iyi bir şekilde eleştirilmesini, daha doğrusu, üzerimize bulutların çekilmesini istemiyorsak parlâmento çalışmalarında hassasiyeti ve titizliği son noktasına kadar götürmeye

meceburuz. Aynı bir günde gensoruların müzakeresi, gensoruların yalnız siyasî parti grupları tarafından verilmesi, on kişiyi ancak aşmayan gensoruların verilmemesi.. bunlar tedbirdir. Fakat kesin şekilde meseleyi halletmemektedir. Kanaatimiz budur. İnşallah Anayasa değişikliklerinde bu hususlar dikkate alınır.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bu teknik ifadelerimin dışında bir hususu belirterek sözlerime son vermek istiyorum. Bu İktüzük büyük bir emek mahsulüdür. Bu İktüzüğün hazırlanmasında bütün siyasî parti grupları, bütün milletvekili arkadaşlarımız, hattâ Meclis idarecileri bu arada Sayın Şükrü Efem'in sözünü zabıtlara geçmesi için söylüyorum, takdirle anmak ve herkes, emeği geçmiş olan bütün arkadaşlarıma ki, herkesin emeği geçtiği kanısında, teşekkür etmek lazımdır.

Adalet Partisi Genel Başkanı muhterem Süleyman Demirel'in Adalet Partisi Grubunda yapmış olduğu İktüzük hakkındaki konuşmada ifade ettiği bir cümleyi, burada, zabıtlara geçmesi ve bir kadirşinashık olması bakımından ifade ederek sözlerime son veriyorum.

Sayın Süleyman Demirel Adalet Partisi Grubunda şöyle buyurmuşlardı: «Hangi partiye mensubolursa olsun, bu İktüzüğün tedvin ve hazırlanmasında emeği geçmiş olan parlâmenter ve diğer kişilere teşekkürlerimizi sunar ve bu İktüzüğün memleket ve millete hayırlı olmasını temenni ederim.»

Aynı temennileri tekrarlayarak hepinizi hürmet ve muhabbetlerimle selâmlıyorum. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Yeterliği okutuyorum efendim

Sayın Başkanlığa

Millet Meclisi İktüzük görüşmelerinin kıfayetini arz ederim.

Kayseri
Şevket Doğan

BAŞKAN — Yeterliğin aleyhinde Sayın Yıldız, buyurunuz.

SALİH YILDIZ (Van) — Sayın Başkan, tümü hakkında konuşmak için söz istemiştım.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, bir usulsüzlük yaptınız. Yeterlik geldikten sonra Komisyon Başkanına söz verdiniz.

BAŞKAN — Komisyona söz verdim, komisyon konuştuğu için bir kişiye söz hakkı doğdu.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Komisyon Başkanı bir milletvekilidir. Milletvekilinden sonra, bir grup sözcüsü de olsa söz verdiniz. Tatbikat bu yolda mıdır, Sayın Başkan?

BAŞKAN — Bu yoldadır, tatbikat bu yoldadır efendim. Hükümet veya Komisyon konuşur ise, 6 kişinin dışında bir sayın üyeye söz verilir.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Tatbikatta bu bir yanlışlık değil midir? İki türlü tatbikat oluyor. Komisyon Başkanı bir milletvekilidir. Her Başkan ayrı uygulama yapamaz.

BAŞKAN — Hayır, öyle bir tatbikat yok efendim.

Sayın Yıldız, yeterlik aleyhinde buyurunuz.

SALİH YIDIZ (Van) — Sayın Başkan, yeterlik aleyhinde değil, tümü hakkında söz istemiştiniz.

BAŞKAN — Yeterlik aleyhine istemiyorsunuz.

Sayın Kazova, söz sizin efendim. Yeterlik aleyhinde buyurunuz.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, bendenizin yeterlik aleyhinde konuşmamın sebebi şudur : Yani, bu İktüzüğün aleyhinde değilim Çünkü İktüzük bir Meclisin çalışma anahtarıdır. Bu anahtar olmazsa bu Meclis çalışmaz. Bu Meclisin bu vaziyette ötedenberi, senelerdir görüyoruz. Çıkıyor, beş kişi veya 15 kişi bu Meclisi çalışmaz hale sokuyor. Yani yeterliğin aleyhinde bu maksadı ifade etmek için söz aldım.

Şimdi, bu hareket, «bu Meclis çalışmıyor, Meclis çalışmıyor» demek, bunu dedirtmek hiçbir arkadaş aklından geçirmemeli ve geçmiyor zannediyorum. Eğer bunu bu şekilde aklından geçirenler, bunu engellemek isteyenler varsa bu, Meclisin ve Türk milletinin doğrudan doğruya aleyhinde demektir. Şimdiki İktüzükle Anayasanın çıkmasına imkân yoktur, arkadaşlar. Bu tatbik etmekte olduğumuz İktüzükle Anayasa değişikliği, bilmem şu reform, bu reform... Bunlar hayaldir, aldatmadır oyalamadır arkadaşlar,

Bunda samimi isek, bu memleket için çalışacaksak, bu çatı altına layık olacaksak, bu düşüncelerle mütenasip olarak hareket edeceksek bu İktüzük değişmelidir.

Yalnız, yeterlik aleyhinde konuşmamın sebebi; bu hususta biraz daha vuzuha erilsin içindir. Hürmetlerimi sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...

(Sakarya Milletvekili Mustafa Vedat Önsal, Denizli Milletvekili Sami Arslan, İzmir Milletvekili Şükrü Akkan, Denizli Milletvekili Hasan Kormazcan, İçel Milletvekili Hilmi Türkmen ve Antalya Milletvekili Süleyman Çiloğlu; ayağa kalkarak salonda çoğunluğun olmadığını ifade ettiler)

MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Sayın Başkan, ekseriyet yoktur, yoklama yapılmasını istiyoruz. (A. P. sıralarından «geç kaldınız» sesleri ve anlaşılamayan müdahaleler)

BAŞKAN — Kalmadı efendim, kalmadı efendim. (A. P. sıralarından gürültüler)

Efendim, beş sayın üye, önergeyi oylamaya koyacağım sırada... (A. P. sıralarından gürültüler)

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Sayın Başkan, olmaz, oylamanın içinde olmaz. (A. P. sıralarından «oylamaya geçildikten sonra olmaz» sesleri)

BAŞKAN — Efendim, beş sayın üye «önergeyi oylarınıza sunacağım» sırasında ayağa kalktılar. (A. P. sıralarından «kabul oyu kulanırken ayağa kalktılar» sesleri)

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Sayın Başkan, «oylamaya geçiyorum, kabul edenler» sözünüz zapta geçti.

BAŞKAN — Ben, kendime inanırım efendim. Yoklama yapacağım efendim. (A. P. sıralarından «hayır efendim» sesleri ve gürültüler)

Bu şekilde müzakereye devam edemem efendim. (A. P. sıralarından «olmaz» sesleri, gürültüler ve anlaşılamayan müdahaleler)

Biriniz söyleyin duymuyorum anlamıyorum ki. Biriniz söyleyin efendim. (A. P. sıralarından gürültüler)

Biriniz söyleyin efendim,

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Biriniz yerinizden söyleyin efendim. (A. P. sıralarından gürültüler)

Sadece siz, yerinizden söyleyin efendim.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Yerimden arz edeyim efendim.

(A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Buyurunuz, yerinizden lütfediniz.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan,... (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Bir dakika efendim.

MEHMET İSMET ANGI (Eskişehir) — Size yakıştıramadık doğrusu, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Mühim değil efendim, yakıştıralırsınız.

Buyurun, Sayın Dengiz.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, dün aynı şekilde oylamaya geçmiş idiniz. Ve hepimizin elleri kalkmış idi. O sırada Halk Partisi arkadaşlarımdan ve Demokratik Parti arkadaşlardan beşer kişi ayağa kalktı, onları kabul etmediniz Dün hadise nasıl böyle cereyan etmiş ise, şu anda da aynı şekilde cereyan ettiğine göre, çünkü tatbikat... (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurun, efendim müsaade buyurunuz Sayın Dengiz'i dinliyorum.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, bitirmedim.

BAŞKAN — Sizi dinliyorum, beyefendi. Buyurun.

ZEKİYE GÜLSEN (Çanakkale) — Allah, Allah.

BAŞKAN — Bir şey mi oldu hanımefendi?

ZEKİYE GÜLSEN (Çanakkale) — Bir şey değil çok şey oldu, çok şey oldu. (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Buyurunuz efendim. Sayın Dengiz, siz buyurun efendim.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Oylama aynı bu biçim cereyan etmiştir.

O halde, oylama yapılmağa başlandığı ve eller kalktığı bir sırada beş kişinin ayağa kalk-

mış olması, oylamaya takaddüm edemez. Bu durumda çünkü tatbikatımızın aynen tatbik edilmesini rica ediyoruz.

BAŞKAN — Efendim,.. (A. P. sıralarından «oylamaya geçilmişti» sesleri)

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — «Kabul edenler» sözünden sonra olmaz efendim.

BAŞKAN — Efendim, dinledim beyefendi. Bir dakika efendim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Başka değişik bir şey söyleyecek değilsiniz.

Sayın Dengiz, çünkü beş kişinin ayağa kalkışında, evvelâ bir arkadaşımız - hatırladığıma göre - (A. P. sıralarından «o, ayrı» sesleri)

Ayrı değil efendim.

Arkasından diğer dört arkadaşımız ayağa kalktı, bu sebeple gerekli sayıyı taşımadığından ve geciktiğinden... (A. P. sıralarından gürültüler)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Oylama tamamlanmamıştı.

BAŞKAN — Efendim, bir dakika müsaade buyurunuz, derdimi anlatayım, rica ediyorum. Yani zorlama ile bir şey yaptıramazsınız, muhterem arkadaşlarım. (A. P. sıralarından gürültüler)

Yaptıramazsınız. Müsaade buyurunuz, rica ediyorum. Efendim rica ediyorum, zorlama ile hiç bir şey yaptıramazsınız. (A. P. sıralarından gürültüler)

Efendim, Sayın Dengiz'e hitabediyorum. Buna rağmen Sayın Dengiz, bir nüans olabilir, iddia etmiyorum. Divan üyelerinden bilgi alacağım, ona göre karar vereceğim.

NAİME İKBAL TOKGÖZ (İstanbul) — Zaptı getirtiniz, efendim.

(A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum, gürültü etmeyiniz. Bir dakika efendim.

(A. P. sıralarından anlaşılamayan müdahaleler)

Muhterem arkadaşlarım, şunu ifade etmek istiyorum. Ben, oylamaya geçiş anımı, bir engelleme yapacak beş tane arkadaşım, siz veya öbürü, anımı nasıl kestirebilir? Bir (A. P. sıralarından gürültüler)

Müsaade buyurunuz, müsaade buyurunuz efendim, rica ediyorum.

Anımı nasıl kestirebilir? Ve iki göze sahibolan bendeniz, acaba parmaklar mı önce kalktı, beş kişi mi önce kalktı bunu nasıl kestirebilirim? Nitekim... (A. P. sıralarından gürültüler)

Müsaade buyurunuz efendim, rica ediyorum.

Nitekim, Divan üyesi sayın arkadaşlarıma sordum. Bir tanesi olayın benim gördüğüm şeklinde cereyan ettiğini, bir tanesi de Sayın Dengiz'in beyan ettiği şekilde cereyan ettiğini ifade etmiştir.

MEHMET ŞEMSETTİN SÖNMEZ (Eskişehir) — O taraftaki zaten göremez, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, Divanı parçalamayınız beyefendi. Rica ediyorum.

Bu itibarla yoklama yapmak mecburiyetindeyim efendim.

Yoklama yapıyorum efendim. (A. P. sıralarından gürültüler)

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Tutumunuz hakkında söz istiyorum efendim.

AHMET BULDANLI (Muğla) Usul hakkında söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bunun usulü yok, usulü yok efendim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Usul hakkında söz istiyorum, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bunun usulü yok efendim. (A. P. sıralarından gürültüler ve anlaşılmayan müdahaleler)

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Usulsüzlük ediyorsun, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Ben mi, Sayın Hun siz mi? (A. P. sıralarından gürültüler ve sıra kapaklarına vurmalar)

Efendim, yoklamaya başlayınız.

Sayın Önsal, Sayın Arslan, Sayın Korkmazcan, Sayın Akkan ve Sayın Çiloğlu; ayağa kalkarak yoklama istemişlerdir. Yoklama yapılacaktır.

(İsim okunarak yoklamaya geçildi)

Adana

Cevdet Akçalı... Burada. (C. H. P.'li milletvekilleri salonu terk ettiler ve A. P. sıralarından «yuh» sesleri)

Fazıl Güleç... Yok.

(Yoklamaya devam edildi)

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — İlk yoklamada bulunmayan..

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — ...Sayın üyelerin isimlerini oldukları yerden rica ediyorum efendim.

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Yoklamayı bitireyim efendim, ondan sonra.

Sayın Erez...

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Sayın Başkan lütfen işaret buyurun.

BAŞKAN — Yoklamayı bitirdikten sonra beyefendi.

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Şu anda, bütün Türk kamuoyunun yakinen takibettiği Meclisin en hassas döneminde... (A. P. sıralarından bir üye : «Bravo»)

BAŞKAN — Beyefendi, yoklama yapıyorum diyorum, siz neler söylüyorsunuz?.

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Millî Güven Partisinden beş kişi, Demokratik Partiden dört kişi, geri kalan bütün Adalet Parti milletvekilleri.

BAŞKAN — Evet..

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Bunun lütfen zapta geçmesini istiyoruz

BAŞKAN — Geçti zapta efendim, geçti (A. P. sıralarından bir üye : «Zapta geçsin.»)

BAŞKAN — Ben mi tekrar edeyim zapta geçmesi için efendim söylenen sözleri?

AKGÜN SİLİVRİLİ (İstanbul) — Beş kişi, geri kalan hep Adalet Parti milletvekilleri. (D. P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler.)

BAŞKAN — Rica ediyorum.

Evet, Sayın Erez...

Efendim başka lütfen... Sayın Arıkan.

Perinçek.

MUSTAFA FEVZİ GÜNGÖR (İstanbul) — Sayın Başkan, tekrar okunmalarını rica edelim.

BAŞKAN — Anlamadım?..

MUSTAFA FEVZİ GÜNGÖR (İstanbul)
— Zaptedemedik, gelenler var; tekrar okunursa iyi olur efendim.

BAŞKAN — Onları tespit ediyorum efendim.

Daha çok zaman mı kaybedeyim efendim ..

MUSTAFA FEVZİ GÜNGÖR (İstanbul)
— Hayır zaman kaybetmezsiniz...

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Sayın Başkan, zaten zaman kaybedilmektedir, zaman kaybediyoruz.

BAŞKAN — Bir daha mı okuyayım efendim?

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Bir daha okunsun. Kayıp olan ne zaten?.

BAŞKAN — Bir daha mı okuyayım efendim

(A. P. sıralarından gürültüler, «Okunsun» sesleri.)

BAŞKAN — Olur efendim okuyayım.

Buyurun okuyun efendim.

(İlk yoklamada bulunmayanların isimleri tekrar okunarak sonradan gelenlerin yoklaması yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, yapılan yoklamada gerekli çoğunluğumuzun olmadığı anlaşılmıştır.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Kaç kişi bulunduğunu ilân et. (A. P. sıralarından, «İlân et» sesleri)

Efendim duydum beyan edeceğim. Yalnız lütfen bu salona uygun bir davranış içerisinde olmamız gerekiyor, Sayın Kazova. (A. P. sıralarından gürültüler)

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Lütfen siz olunuz.

BAŞKAN — Sizin kanınıza göre öyle beyefendi. Hiç önemi yok benim için.

Efendim, 205 sayın üyenin hazır bulunduğu Divan Üyesi arkadaşımız tarafından bildirilmiştir.

Çoğunluğumuz yoktur. 8 Aralık Cuma günü saat 10,00'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

(Kapanma saati : 18,58)

V - SORULAR VE CEVAPLAR

A) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — Kocaeli Milletvekili Vehbi Engiz'in, «Çoban Sülü» adlı kitabın bazı resmî bankalar tarafından satın alınıp alınmadığına dair soru önergesi ve Başbakan Ferid Melen'in yazılı cevabı (7/1132)

Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki hususların Sayın Başbakan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını emirlerinize arz ederim.

31 . 5 . 1972

Kocaeli Milletvekili
Vehbi Engiz

Ergin Konuksever tarafından 1969 yılında yazılan «Çoban Sülü» isimli kitaptan Vakıflar Bankası, İller Bankası, Ziraat Bankası, De-

nizcilik Bankası ve Halk Bankası tarafından, 1969 ve 1970 yıllarında satın alınmış mıdır? Alınmışsa beher teşekkül tarafından kaçar adet satın alınmıştır? Her teşekkül tarafından kitap bedeli olarak ne kadar para ödenmiştir?

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar 29 . 11 . 1972

Tetkik Dairesi

Sayı : 77-106/11950

Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : 14 . 6 . 1972 tarih ve 7/1132-5932-44813 sayılı yazınız.

Kocaeli Milletvekili Vehbi Engiz'in, «Çoban Sülü» adlı kitabın bazı resmî bankalare satma-